

Rapport

Nederlander wil verschuiving belastingdruk van arbeid naar vermogen

Opinieonderzoek over (vermogens)ongelijkheid van I&O Research in opdracht van FNV

Colofon

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2022/068

Datum

Mei 2022

Opdrachtgever

FNV

Auteurs

Asher van der Schelde
Peter Kanne

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1	Inschatting eigen situatie 12
1.1	Meesten vinden dat ze het relatief goed hebben 12
1.2	Weinigen schatten zichzelf veel armer of rijker in dan gemiddeld 14
2	Vermogensverdeling 15
2.1	Perceptie en ideale vermogensverdeling 15
2.2	Zeven op tien denken zelf in het middelste kwintiel te zitten 16
3	Houding ten opzichte van ongelijkheid 18
3.1	Nederlander ziet ongelijke verdeling 18
3.2	Zeven op tien willen dat overheid ongelijkheid verkleint 19
3.3	Ook bedrijven verantwoordelijk voor tegengaan ongelijkheid 21
3.4	Meer belastingdruk voor grootbedrijf, maar niet voor mkb 23
4	Meningen over economische mobiliteit 24
4.1	Draagvlak voor economische verschillen o.b.v. verdienste 24
5	Belastingen: perceptie en ideaal 27
5.1	Inkomen uit vermogen 28
5.2	Erfenis 29
5.3	Inkomen uit werk 30
5.4	Vermogensbelasting omhoog; inkomstenbelasting omlaag 31
6	Politieke voorkeur en ongelijkheid 33
6.1	Vershil tussen arm en rijk speelt grootste rol bij SP'ers en PvdA'ers 33
6.2	Verband inkomen/vermogen en motivatie voor stemkeuze 34
6.3	Zeven op tien denken dat voorkeurspartij ongelijkheid wil verkleinen 35
6.4	Matrix: absoluut en relatief belang van bestrijden ongelijkheid 36
7	Experiment: effect van informatie 37
7.1	Split run: helft kreeg info over vermogensverdeling, andere helft niet 37
7.2	Effecten split run experiment 38
8	Onderzoeksverantwoording 40

Samenvatting

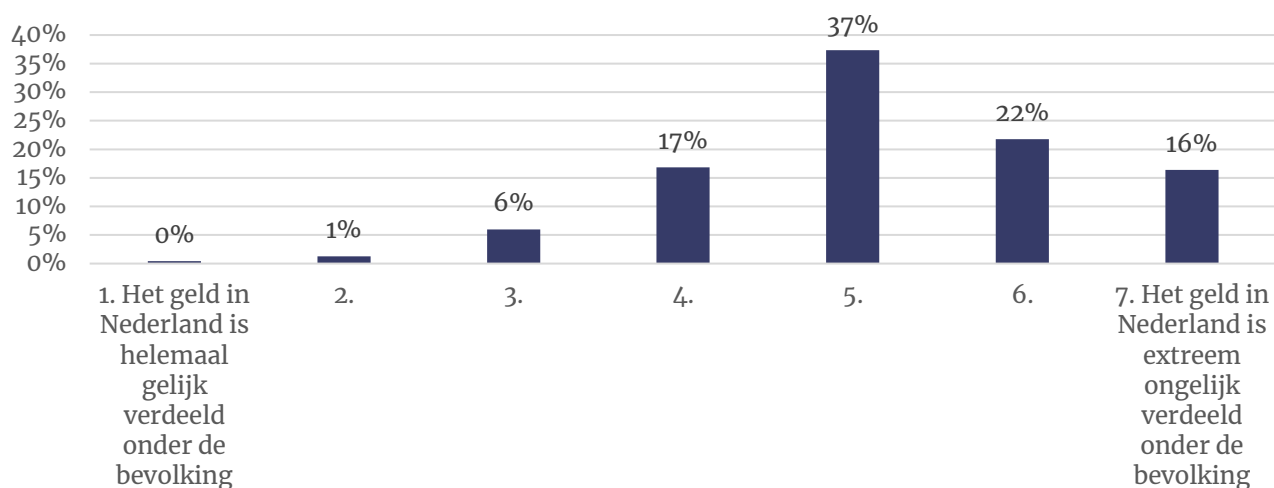
Vermogensongelijkheid staat steeds nadrukkelijker op de politieke agenda.¹ Om inzicht te krijgen in de perceptie én de wensen van de Nederlandse bevolking met betrekking tot (vermogens)ongelijkheid heeft I&O Research in opdracht van FNV een opinieonderzoek uitgevoerd.

Uit het onderzoek blijkt dat Nederlanders een actievere rol van de overheid verlangen in het tegengaan van ongelijkheid én dat zij de mate van vermogensongelijkheid onderschatten. Tevens vindt men dat belastingen op inkomen uit arbeid omlaag moeten terwijl inkomen uit vermogen zwaarder moet worden belast.

Meerderheid ziet ongelijke verdeling

De meeste Nederlanders zijn geneigd te zeggen dat het geld in Nederland ongelijk verdeeld is. Zestien procent zegt zelfs dat het geld *extreem* ongelijk is verdeeld.

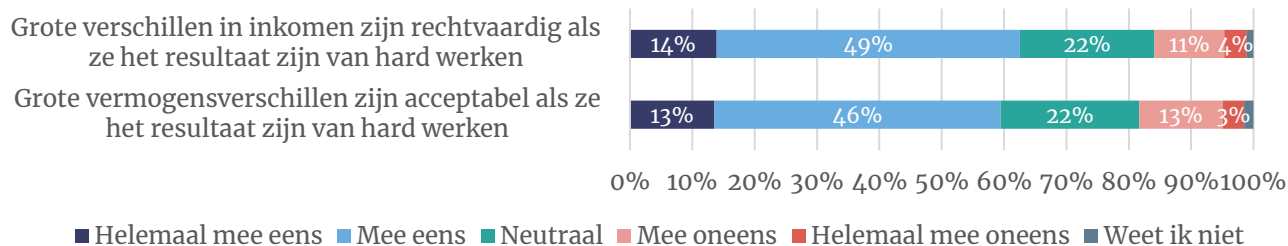
Figuur 0.1: De volgende vraag gaat over uw perceptie van hoe het geld is verdeeld in Nederland. Kunt u op een schaal van 1 tot 7 aangeven hoe gelijk of ongelijk Nederland is?

Is dat altijd erg?

De meeste Nederlanders (59–63%) vinden grote vermogens- en inkomensverschillen acceptabel als ze het resultaat zijn van hard werken. Zo lang er een meritocratische² fundering is lijken de meesten ongelijkheid niet zo'n groot probleem te vinden.

Figuur 0.2: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen?

¹ "Rutte wil wachten op advies over vermogensongelijkheid", <https://www.taxlive.nl/nl/documenten/nieuws/rutte-wil-wachten-op-advies-over-vermogensongelijkheid/>

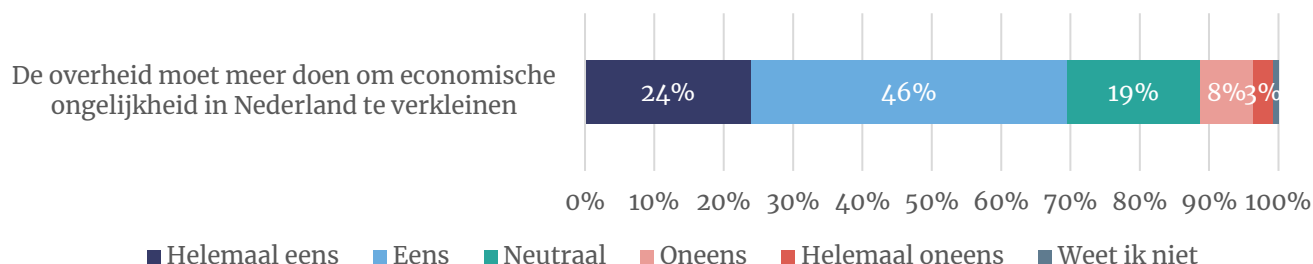
² Meritocratie (vrij vertaald: geregeerd door degenen die het verdienen) is een maatschappijmodel waarin de sociaaleconomische positie van elk individu is gebaseerd op zijn of haar verdiensten (merites)

Nederlander wil meer actie tegen ongelijkheid

Ondanks dat ongelijkheid in sommige gevallen dus te legitimeren is vindt de ruime meerderheid (70%) van de Nederlanders dat de overheid meer moet doen om ongelijkheid te verkleinen.

Figuur 0.3: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen?

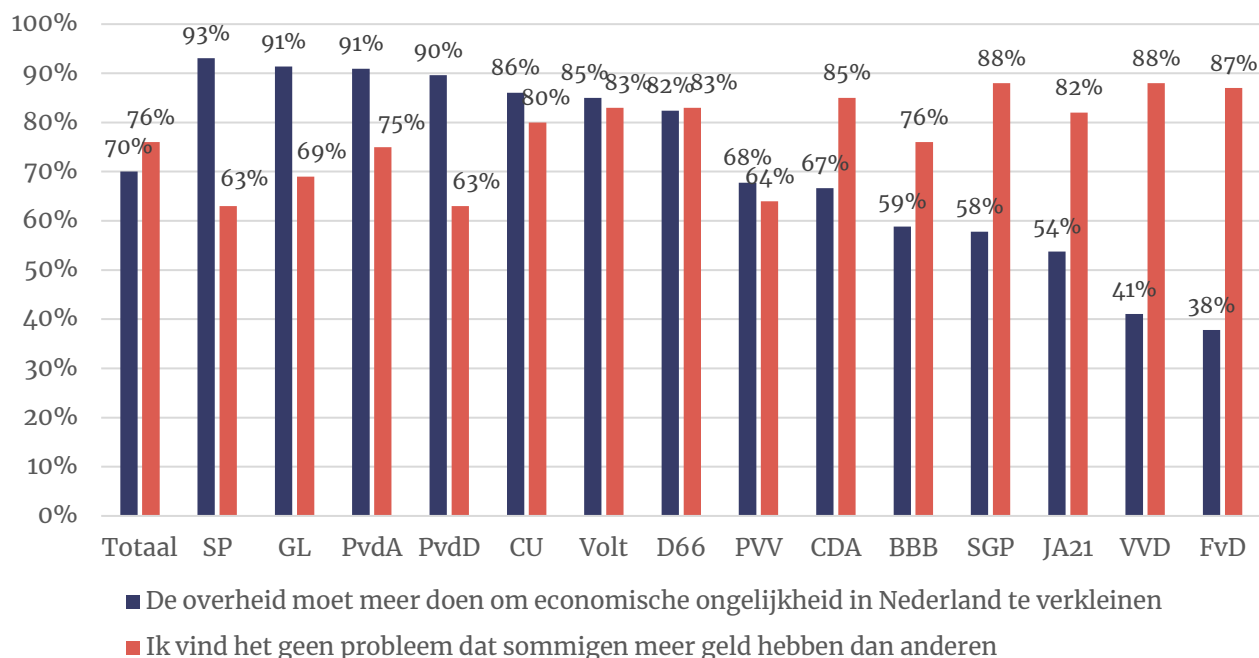

Bijna elke kiezersgroep wil actievere overheid

Door uit te splitsen naar politieke voorkeur zien we een duidelijke links-rechts tegenstelling ontstaan. Minstens negen op tien kiezers van linkse partijen (SP, GroenLinks, PvdA, PvdD) vinden dat de overheid meer moet doen tegen ongelijkheid. Sociaalliberale kiezers (D66 en Volt) en CU-kiezers vinden dit doorgaans ook, maar zij vinden ongelijkheid an sich minder vaak een probleem.

Aan de rechterkant van het spectrum (PVV, CDA, BBB, SGP, JA21, VVD en FvD) is het tegengaan van ongelijkheid een minder belangrijk issue. VVD- en FvD-kiezers zijn de enigen waarvan een minderheid vindt dat de overheid meer moet doen tegen ongelijkheid.

Figuur 0.4: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (naar partijvoorkeur)³ % helemaal eens en eens, overige antwoordopties: neutraal, oneens, helemaal oneens en weet niet.

³ Percentages voor FvD zijn indicatief vanwege het lage aantal waarnemingen (n=31)

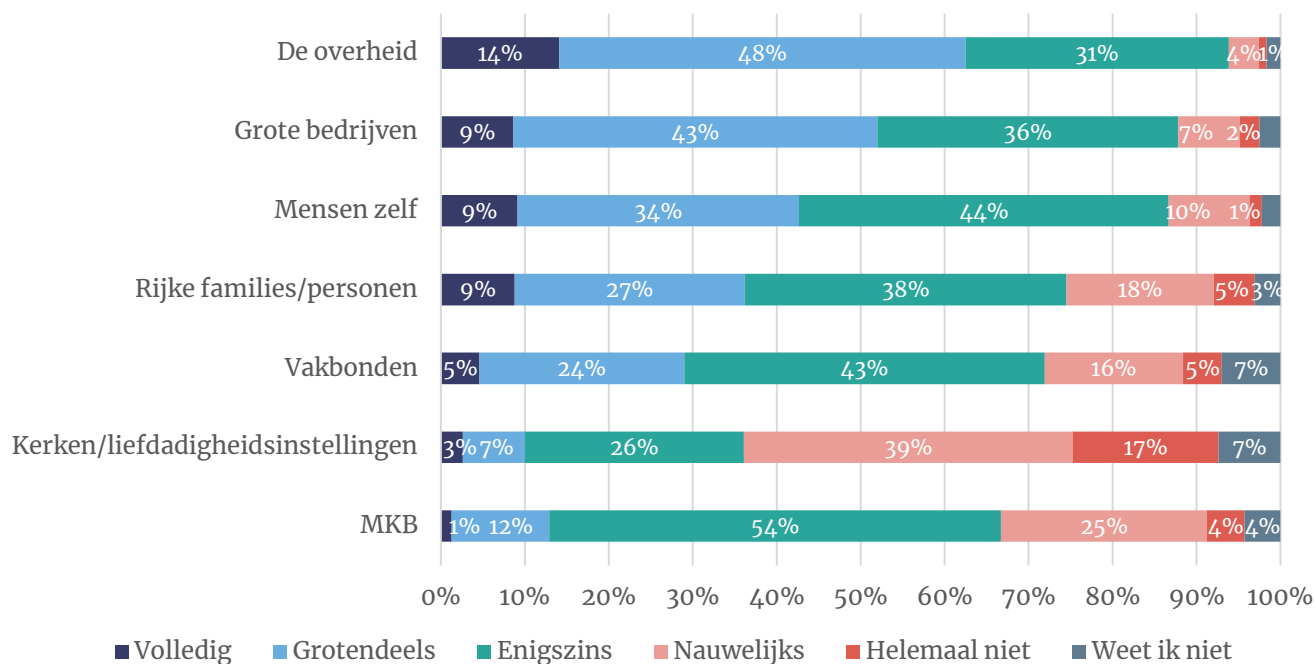

Wie is verantwoordelijk?

De Nederlander wil dus meer actie vanuit de overheid tegen ongelijkheid. Zes op tien (62%) Nederlanders vinden dat de overheid volledig (14%) of grotendeels (48%) verantwoordelijk is voor het tegengaan van ongelijkheid. Slechts vijf procent vindt dit nauwelijks of helemaal niet.

Vervolgens worden grote bedrijven (52%) als meest verantwoordelijk beschouwd, terwijl 43 procent vindt dat het tegengaan van ongelijkheid vanuit 'mensen zelf' moet komen. Opvallend is dat vakbonden slechts door drie op tien (29%) worden genoemd. Nog minder vinden kerken/liefdadigheidsinstellingen (10%) of het MKB (13%) verantwoordelijk.

Figuur 0.5: In welke mate zijn de volgende instellingen en/of personen volgens u verantwoordelijk voor het tegengaan van economische ongelijkheid?

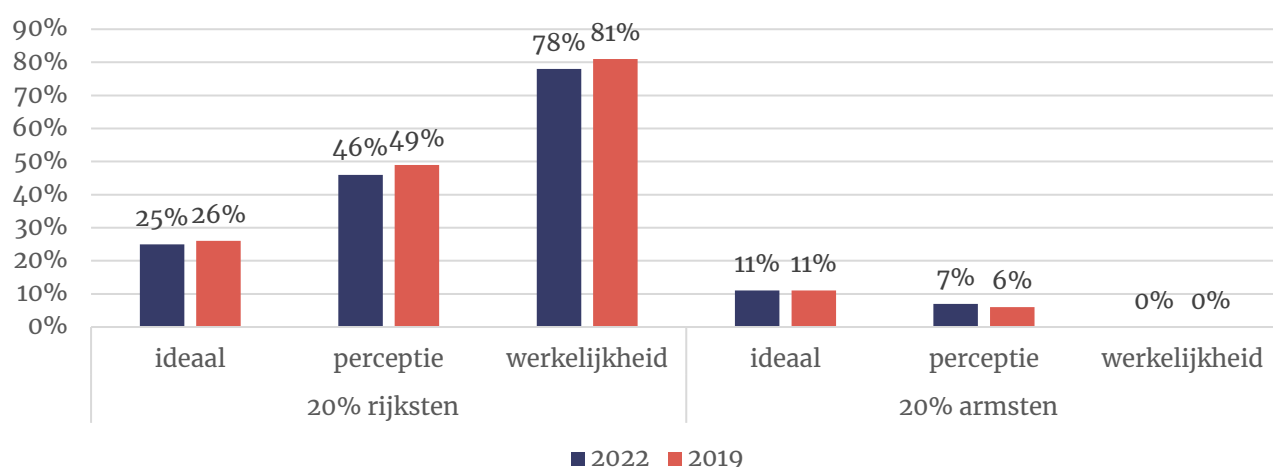
De ideale verdeling

In Nederland bezit de vermogendste 20 procent van de bevolking 78 procent van het vermogen terwijl de onderste groep een negatief vermogen heeft. Hier is dat afgebeeld als nul procent. Nederlanders schatten deze situatie echter heel anders in. Gemiddeld denkt men dat de rijkste 20 procent 46 procent van het totale vermogen bezit, en dat de armste 20 procent ook nog 7 procent bezit.

Als we vragen naar de ideale verdeling zien we dat Nederlanders een gelijkere verdeling zouden willen waarbij de onderste groep 11 procent van het vermogen zou hebben. De 20 procent rijksten zouden – van gemiddeld Nederland – 25 procent van het vermogen mogen hebben.

De perceptie en het ideaal van Nederlanders verschilt nauwelijks van een [eerdere meting](#) die wij in 2018 uitvoerden.

Figuur 0.6: Hoe denkt u dat vermogen in Nederland verdeeld is? En wat vindt u hoe de verdeling van vermogen in Nederland er zou moeten uitzien in de ideale situatie?⁴⁵

⁴ Volledige vraagstelling:

Stel, we delen de Nederlandse bevolking op in vijf groepen: de 20% rijkste mensen, 20% op een na rijksten, 20% middelsten, 20% op een na armsten en 20% armsten.

Hoe denkt u dat vermogen in Nederland verdeeld is over deze vijf groepen? Uw vermogen is het totaal van al uw bezittingen (zoals een huis, aandelen en spaargeld) minus uw schulden. Dit heeft dus niets met uw maandelijkse inkomen te maken.

Kunt u voor elke groep aangeven welk percentage van al het vermogen in Nederland zij bezitten, zodanig dat de percentages optellen tot 100%? En wat vindt u hoe de verdeling van vermogen in Nederland er zou moeten uitzien in de ideale situatie?

⁵ Verdeling vermogen in Nederland op basis van:

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83835NED/table?ts=1652176686813>

Steun voor verschuiving belastingdruk arbeid naar vermogen

De Nederlander wil dus dat de overheid meer doet om ongelijkheid aan te pakken. Een voor de hand liggende manier om dat te doen is het hervormen van het belastingstelsel.

Daarom richten we ons in dit deel van het onderzoek op drie soorten belastingen: belasting op inkomen uit vermogen (zoals huuropbrengsten en aandelenwinst), erfenisbelasting (in dit geval: een erfenis van een ouder) en inkomensbelasting (uit werk).

Respondenten moesten voor iedere belastingsoort aangeven hoe hoog zij nu *denken* dat de belasting is, en welk belastingtarief zij *wenselijk* vinden. De ene helft van de steekproef beantwoordde deze vragen op basis van 50.000 euro (winst uit vermogen, erfenis of jaarlijks salaris) terwijl de andere helft de vraag beantwoordde op basis van 100.000 euro. De resultaten voor de steekproeven verschillen nauwelijks van elkaar.

De belastingdruk op inkomen uit vermogen (box 3) is complex. Door een recente uitspraak van de Hoge Raad wordt hier sinds december 2021 geen belasting over geheven.⁶ Nieuwe regelgeving laat nog op zich wachten. Voor deze uitspraak werd belasting geheven over een fictief rendement. Onderzoek toonde aan dat de belastingdruk op inkomen uit vermogen via deze regelgeving 8.8 procent bedroeg.⁷ Bij deze berekening is echter ook eigen woningbezit meegenomen terwijl daar in de vragenlijst geen rekening mee is gehouden. Zonder het eigen huis mee te nemen schat FNV dat de effectieve belastingdruk voor een inkomen van 50.000 euro uit vermogen 6% bedraagt (€3.000) en 7% voor een inkomen van 100.000 euro (€7.000).⁸ Vanwege het gebrek aan duidelijkheid is de te betalen belasting op inkomen uit vermogen in figuur 0.7 met een sterretje weergegeven.

Hieronder de vijf belangrijkste bevindingen:

- Nederlanders willen dat de belastingdruk op inkomen uit vermogen ongeveer even zwaar wordt als de belastingdruk uit inkomen uit arbeid. Nu is de belasting op inkomen uit arbeid veel hoger dan de belasting op vermogenswinst. Met andere woorden: Nederlanders willen minder belasting voor inkomen uit arbeid (salaris) en meer voor inkomen uit vermogen.
- Als we Nederlanders letterlijk vragen of zij vinden dat inkomen uit werk lichter moet worden belast en inkomen uit vermogen zwaarder (zie paragraaf 5.4) is 61 procent het hiermee eens en 19 procent oneens.
- Tevens wordt de belastingdruk op inkomen uit vermogen stevig overschat.
- Dat geldt ook voor de erfenisbelasting. Over een erfenis (van ouder op kind) van 50.000 euro hoeft in werkelijkheid nog geen 3.000 euro belasting te worden betaald. De gemiddelde schatting was bijna vier keer zoveel (€10.504).
- De gemiddelde ideale belastingdruk op erfenissen komt bijna overeen met de werkelijke erfenisbelasting. Kanttekening: bijna de helft van de Nederlanders wil dat er überhaupt geen belasting wordt geheven over erfenissen.

⁶ <https://www.wegwijs.nl/artikel/2022/01/voorlopig-geen-belasting-over-je-vermogen-de-hoge-raad-oordeelt>

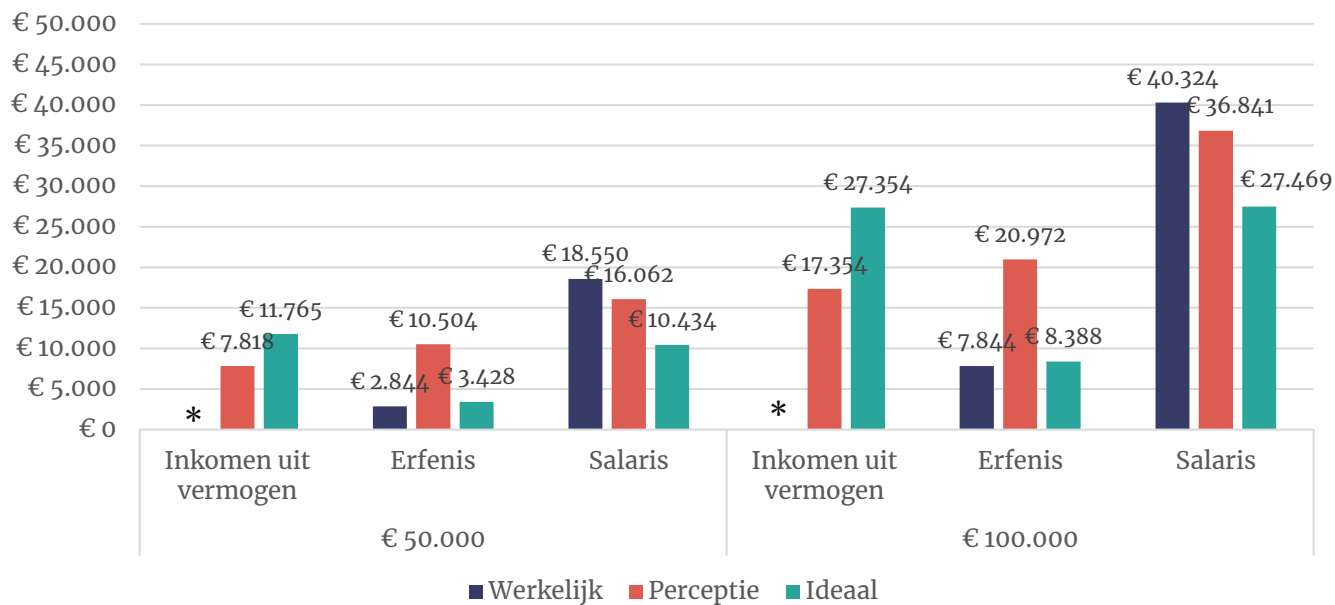
⁷ Cnossen, S. en Jacobs, B. (2022). ESB 107(4,807), 134-137.

⁸ Op basis van rendement van de AEX inclusief dividend sinds 2017 (laatste hervorming box 3) tot en met 1 januari 2022 (ingang uitspraak Hoge Raad).

Figuur 0.7: Stel iemand verdient bruto 50.000/100.000 euro via winst uit vermogen/via een erfenis/door een jaar lang te werken (salaris). Hoe veel euro belasting moet hier over worden betaald denkt u? / Wat zou u een rechtvaardig belastingbedrag vinden?

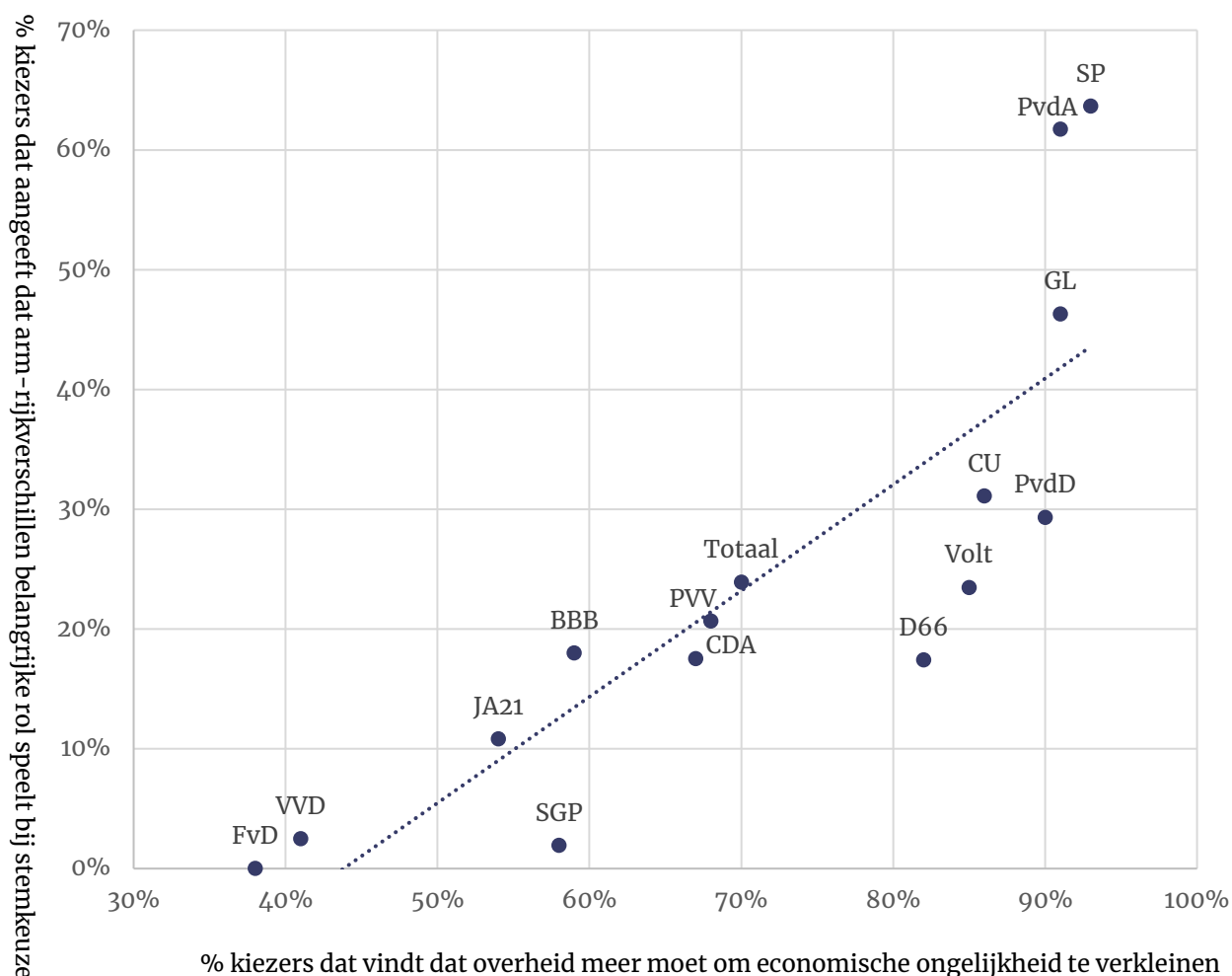

Bestrijden ongelijkheid speelt alleen voor meerderheid SP- en PvdA-kiezers doorslaggevende rol

Onderstaande matrix behoeft enige uitleg. Op de x-as is het percentage van iedere kiezersgroep afgebeeld dat *zelf* vindt dat de overheid meer moet doen om ongelijkheid tegen te gaan. Op de y-as is het percentage kiezers afgebeeld dat arm-rijk verschillen ziet als een van de belangrijkste redenen om op hun voorkeurspartij te stemmen.

PvdA- en SP-kiezers bevolken de rechterbovenkant van de matrix. Zij vinden ongeveer net zo vaak als GroenLinks- en Partij voor de Dieren-kiezers dat de overheid meer moet doen tegen ongelijkheid. Voor kiezers van de traditioneel linkse partijen (PvdA en SP) is het bestrijden van ongelijkheid echter een belangrijkere pullfactor om daadwerkelijk op deze partijen te stemmen dan voor kiezers van de groene partijen (GroenLinks en Partij voor de Dieren). Bij kiezers van sociaalliberale partijen (D66 en Volt) is men ook sterk van mening is dat de overheid meer moet doen tegen ongelijkheid. Desalniettemin is dit onderwerp nog minder vaak een reden om op deze partijen te stemmen.

Figuur 0.8: Matrix van twee stellingen: overheid moet verschillen verkleinen (horizontaal) * tegengaan verschillen arm en rijk is een van de drie belangrijkste redenen om op deze partij te stemmen (verticaal) (naar partijvoorkeur) ⁹

⁹ Percentages voor FvD zijn indicatief vanwege het lage aantal waarnemingen (n=31)

Conclusie

Op basis van bovenstaande bevindingen kunnen we een aantal conclusies trekken:

- De ruime meerderheid (70%) van de Nederlanders wil dat de overheid *meer* doet om ongelijkheid te verkleinen. Slechts elf procent is het hiermee oneens.
- Opvallend is de hoge mate van consensus over dit onderwerp: VVD- en FvD-kiezers zijn de enige kiezersgroepen waarvan de meerderheid deze stelling *niet* onderschrijft.
- Naast de overheid (62% houdt de overheid volledig of grotendeels verantwoordelijk) worden ook grote bedrijven (52%) verantwoordelijk gehouden voor het tegengaan van ongelijkheid.
- Nederlanders onderschatten de mate van vermogensongelijkheid. De perceptie is dat het meest vermogende vijfde deel van de bevolking bijna de helft van het vermogen bezit. In werkelijkheid is dit 78 procent.
- In een ideale situatie zou men willen dat het rijkste vijfde deel een kwart van het vermogen zou bezitten. Deze inschattingen en idealen zijn niet significant veranderd in de afgelopen vier jaar.
- De meerderheid van de bevolking (61%) wil dat vermogens zwaarder worden belast en inkomen uit werk lichter. Een op vijf (19%) vindt van niet.
- Als we vragen naar de ideale belastingdruk op inkomen uit vermogen en op inkomen uit werk blijkt dit verlangen eens te meer.
- Belastingen op erfenissen zijn niet populair. Vier op tien (43%) willen dat hier überhaupt geen belastingen over worden geheven.

Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdag 15 tot maandag 25 april 2022. In totaal werkten 2.289 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek.

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=2.000$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

1 Inschatting eigen situatie

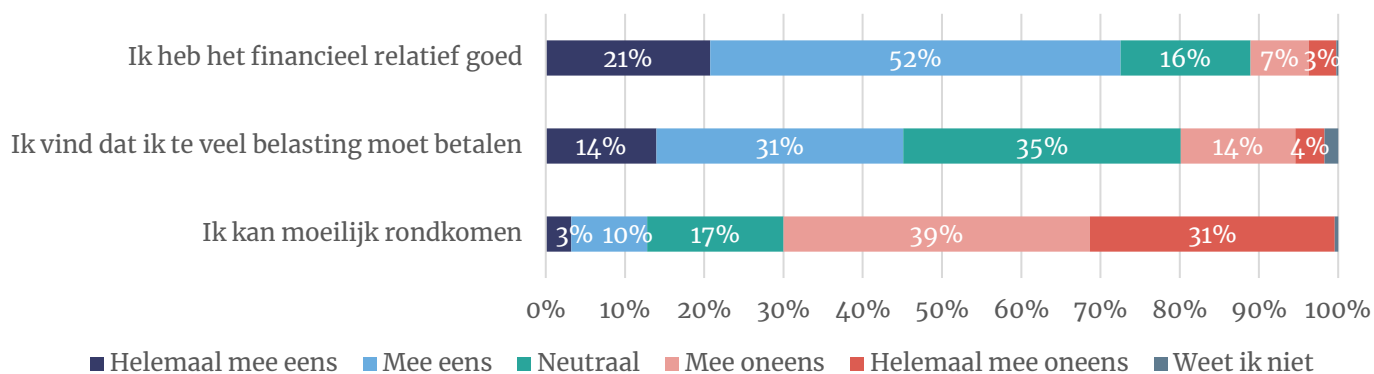
1.1 Meesten vinden dat ze het relatief goed hebben

De meerderheid van de Nederlanders (73%) zegt het in financieel opzicht relatief goed te hebben. Slechts tien procent heeft dat niet.

Een ongeveer even groot deel (13%) zegt moeilijk rond te kunnen komen.

Ruim vier op tien (45%) vinden dat ze te veel belasting moeten betalen. Een kleine minderheid (18%) is het hiermee oneens.

Figuur 1.1: De volgende stellingen gaan over uw eigen financiële situatie. Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de stellingen?

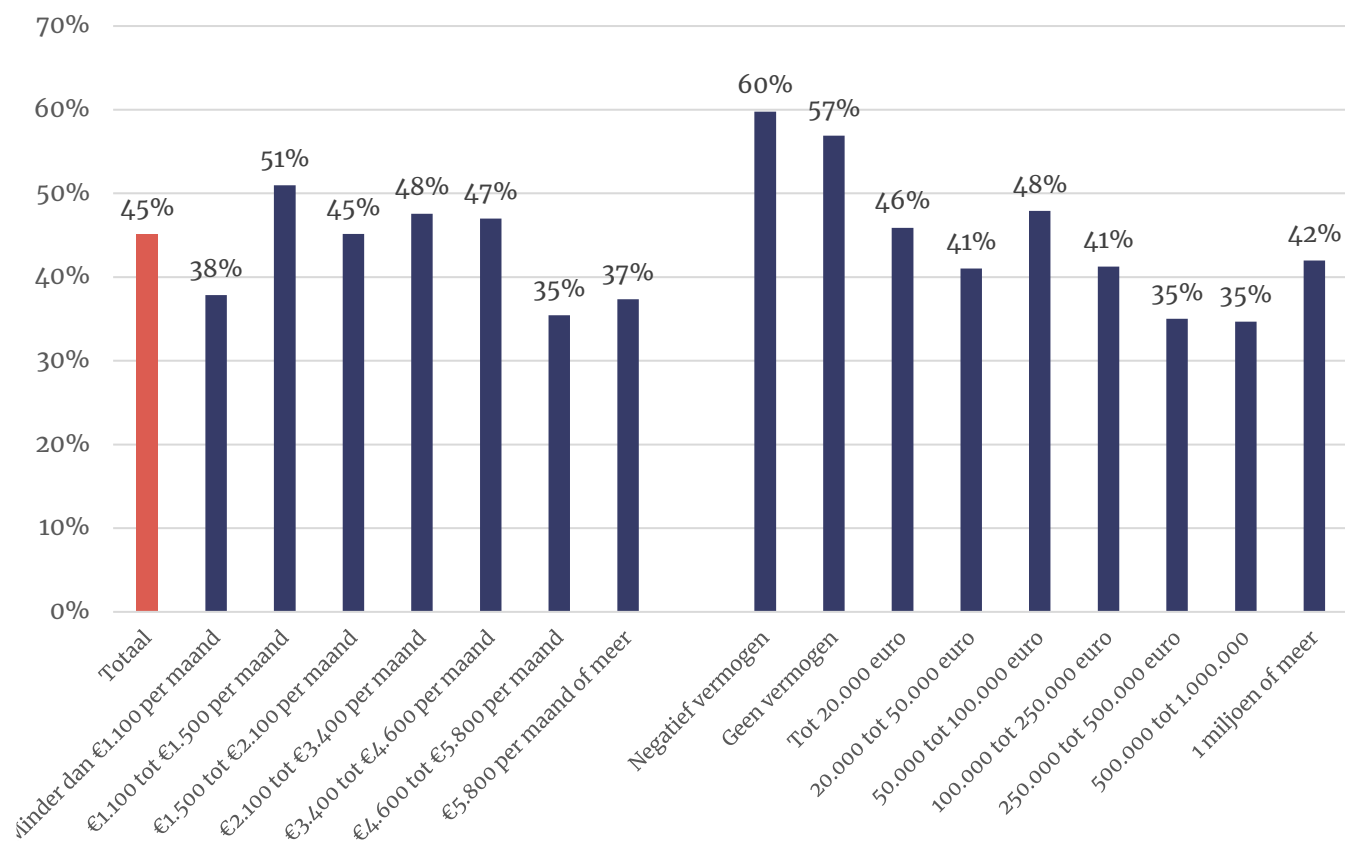
Wie vindt dat hij/zij te veel belasting betaalt?

De laagste en de twee hoogste inkomensgroepen minder vaak dat zij te veel belasting moeten betalen dan de groepen daartussenin.

Als we uitsplitsen naar vermogen zien we een meer lineaire relatie. Lage vermogensgroepen vinden vaker dat zij te veel belasting betalen dan hoge vermogensgroepen.

Figuur 1.2: Ik vind dat ik te veel belasting moet betalen (naar inkomens- en vermogensgroep)

% (helemaal) eens, overige antwoordopties: neutraal, oneens, helemaal oneens en weet ik niet.

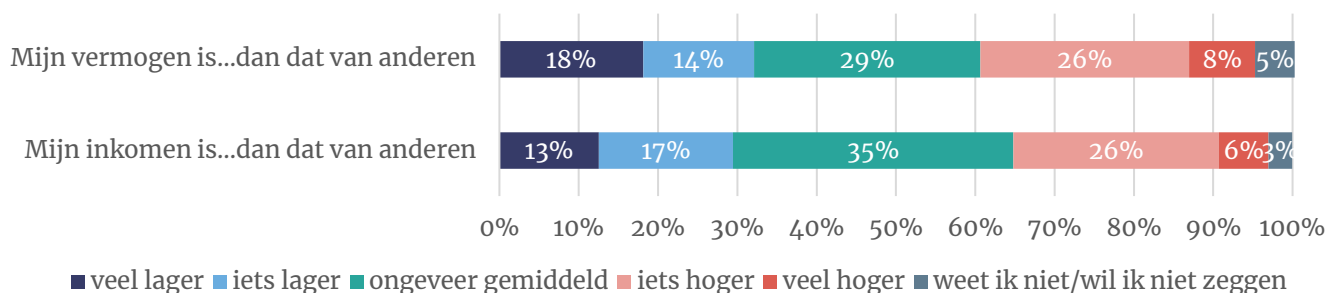
1.2 Weinigen schatten zichzelf veel armer of rijker in dan gemiddeld

Nederlanders schatten zichzelf doorgaans gemiddeld in vergelijking met anderen als het gaat om inkomen en vermogen.

Drie op tien (29%) denken dat ze een gemiddeld *vermogen* hebben en nog eens vier op tien (40%) denken daar iets onder (14%) of boven (26%) te zitten.

Als we kijken naar *inkomen* zien we eenzelfde beeld. Dertien procent schat in dat hij/zij veel minder verdient dan anderen terwijl zes procent aangeeft veel meer te verdienen.

Figuur 1.3: Hoe zou u zichzelf vergelijken met de meeste anderen?¹⁰

¹⁰ Uitleg inkomen: "Maandelijks salaris of uitkering." Uitleg vermogen: "Uw vermogen is het totaal van al uw bezittingen (zoals een huis, aandelen en spaargeld) minus uw schulden. Dit heeft dus niets met uw maandelijkse inkomen te maken."

2 Vermogensverdeling

2.1 Perceptie en ideale vermogensverdeling

In Nederland bezit de rijkste 20 procent van de bevolking 78 procent van het vermogen. De groep daarna heeft 18 procent, terwijl de onderste drie groepen in totaal zo'n 5 procent bezitten.

Nederlanders schatten deze situatie echter heel anders in. Gemiddeld denkt men dat de rijkste 20 procent 46 procent van het totale vermogen bezit, en dat de armste 20 procent ook nog 7 procent bezit. In werkelijkheid heeft deze laatste groep een negatief vermogen.

Als we vragen naar de ideale verdeling zien we dat Nederlanders een gelijkere verdeling zouden willen waarbij de onderste twee groepen gezamenlijk ruim een kwart (26%) van het vermogen bezit. De 20 procent rijksten zouden – van gemiddeld Nederland – 25 procent van het vermogen mogen hebben.

De perceptie en het ideaal van Nederlanders verschilt nauwelijks van een [eerdere meting](#) die wij in 2018 uitvoerden.

Figuur 2.1: Hoe denkt u dat vermogen in Nederland verdeeld is over deze vijf groepen? En wat vindt u hoe de verdeling van vermogen in Nederland er zou moeten uitzien in de ideale situatie?¹¹

	ideaal	perceptie	werkelijkheid
20% rijksten	25%	46%	78%
20% op een na rijksten	21%	20%	18%
20% middelsten	29%	18%	6%
20% op een na armsten	15%	10%	1%
20% armsten	11%	7%	-2%

¹¹ <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83835NED/table?ts=1652176686813>
(Vermogensverdeling in Nederland, 2020)

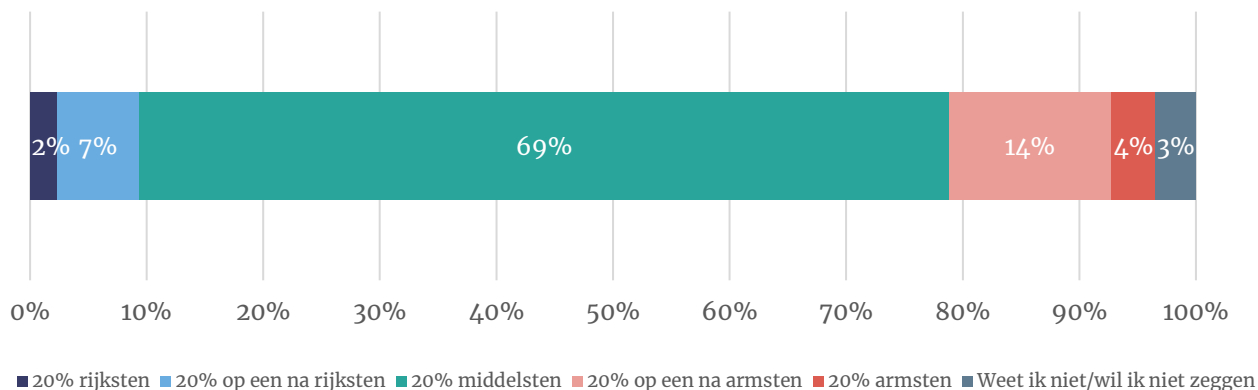

2.2 Zeven op tien denken zelf in het middelste kwintiel te zitten

Als we Nederlanders vragen in welk kwintiel zij zelf denken te zitten zeggen zeven op tien (69%) tot de middelste vermogensgroep te behoren.

Op het eerste gezicht is deze uitkomst paradoxaal in combinatie met paragraaf 1.2. Daar gaf 29% aan dat hun vermogen gemiddeld is. Veertig procent schatten hun vermogen 'iets' hoger of lager in. Als die groepen bij elkaar worden opgeteld komen we opnieuw uit op 69 procent. Met andere woorden: als mensen zeggen 'iets' vermogender of minder vermogend te zijn dan anderen betekent dat dat zij zichzelf alsnog inschatten in het middelste kwintiel.

Figuur 2.2: Kunt u aangeven in welke groep in Nederland u zelf denkt te zitten?

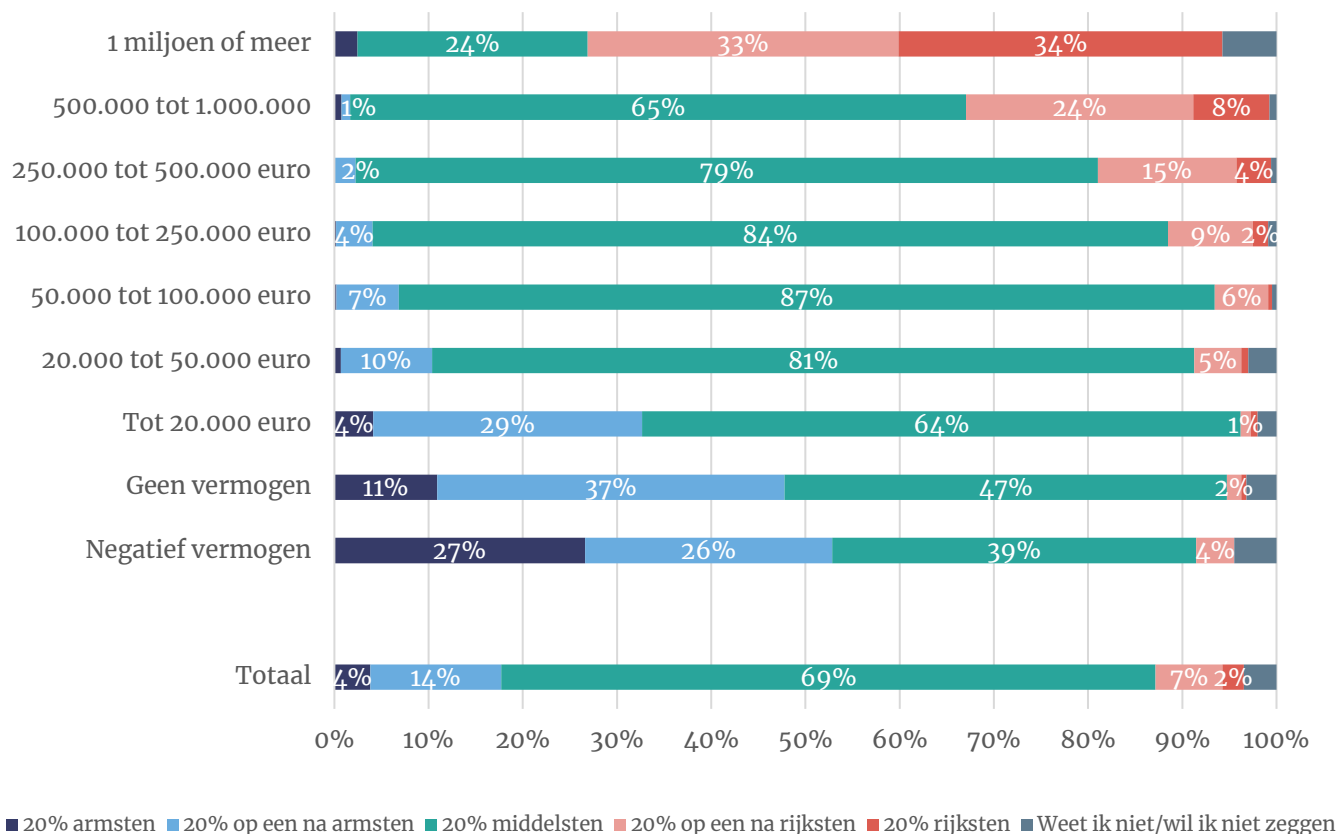

Behalve allerrijksten en allerarmsten denkt iedereen tot middenklasse te behoren

Als we deze vraag uitsplitsen naar vermogen zien we dat bijna elke groep aangeeft tot de 20 procent middelsten te behoren. Zo geven twee op drie (65%) Nederlanders met een vermogen van tussen de 500.000 en een miljoen euro aan tot de middelste groep te behoren. Datzelfde geldt voor 64 procent van de Nederlanders met een vermogen tot 20.000 euro.

Figuur 2.3: Kunt u aangeven in welke groep in Nederland u zelf denkt te zitten? (naar vermogensgroep)

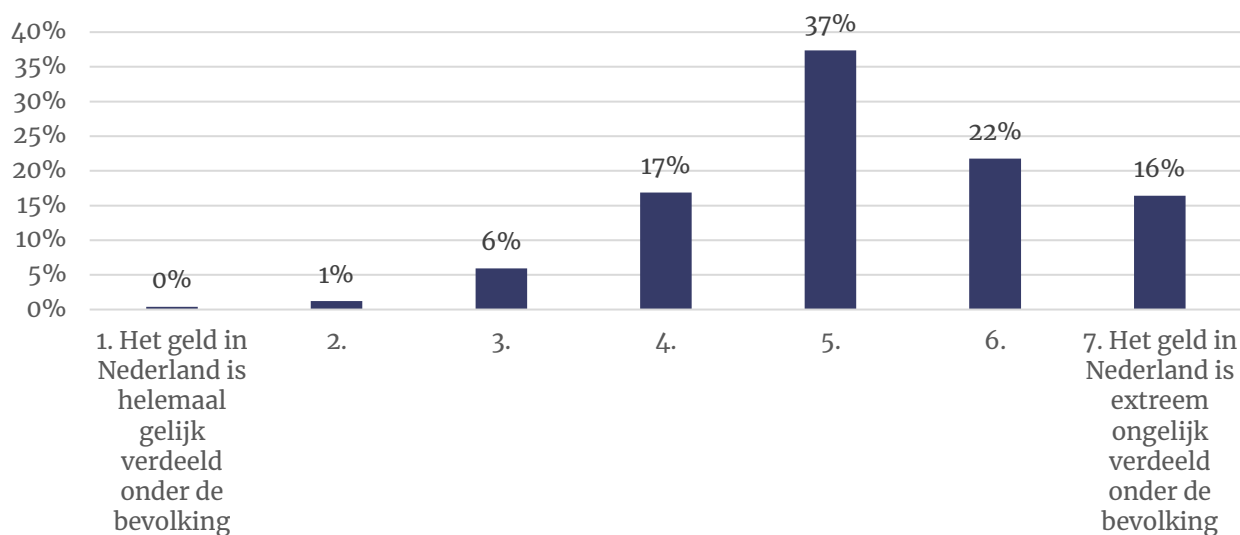

3 Houding ten opzichte van ongelijkheid

3.1 Nederlander ziet ongelijke verdeling

De meeste Nederlanders zijn geneigd te zeggen dat het geld in Nederland ongelijk verdeeld is. Zestien procent zegt zelfs dat het geld *extreem* ongelijk is verdeeld.

Figuur 3.1: De volgende vraag gaat over uw perceptie van hoe het geld is verdeeld in Nederland. Kunt u op een schaal van 1 tot 7 aangeven hoe gelijk of ongelijk Nederland is.

3.2 Zeven op tien willen dat overheid ongelijkheid verkleint

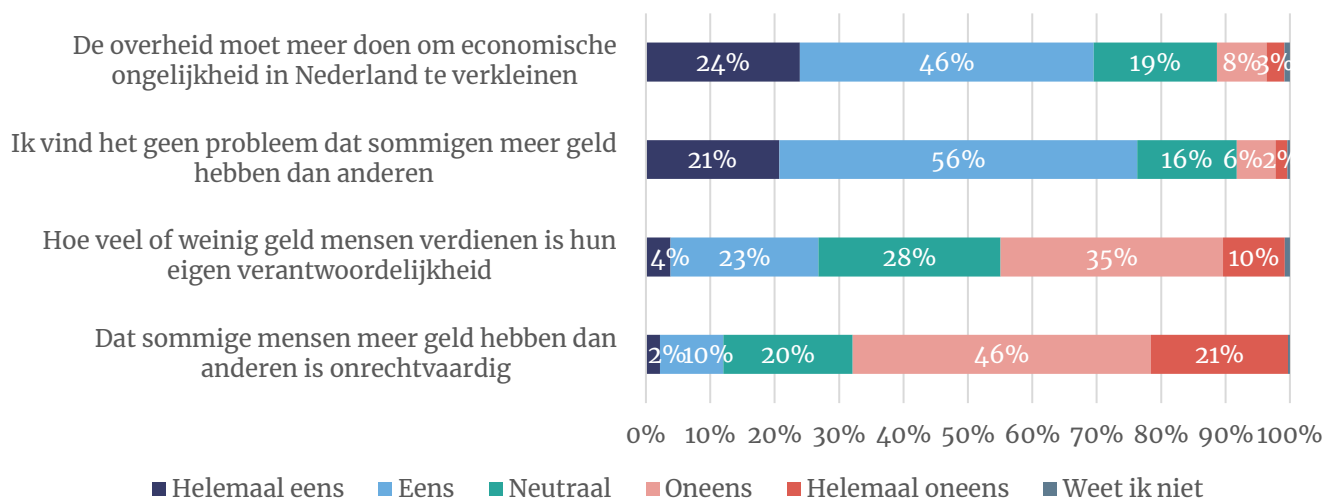
Zeven op tien Nederlanders vinden dat de overheid meer moet doen om ongelijkheid te verkleinen.

Het is echter niet zo dat men vindt dat er helemaal geen verschillen mogen zijn: ruim driekwart (77%) vindt het geen probleem dat sommigen meer geld hebben dan anderen.

Ook vindt slechts 12 procent het onrechtvaardig dat sommige mensen meer geld hebben dan andere mensen.

De stelling “hoe veel of weinig geld mensen verdienen is hun eigen verantwoordelijkheid” leidt tot meer verdeeldheid. Ruim een vierde (27%) is het eens terwijl 45 procent het oneens is.

Figuur 3.2: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen?

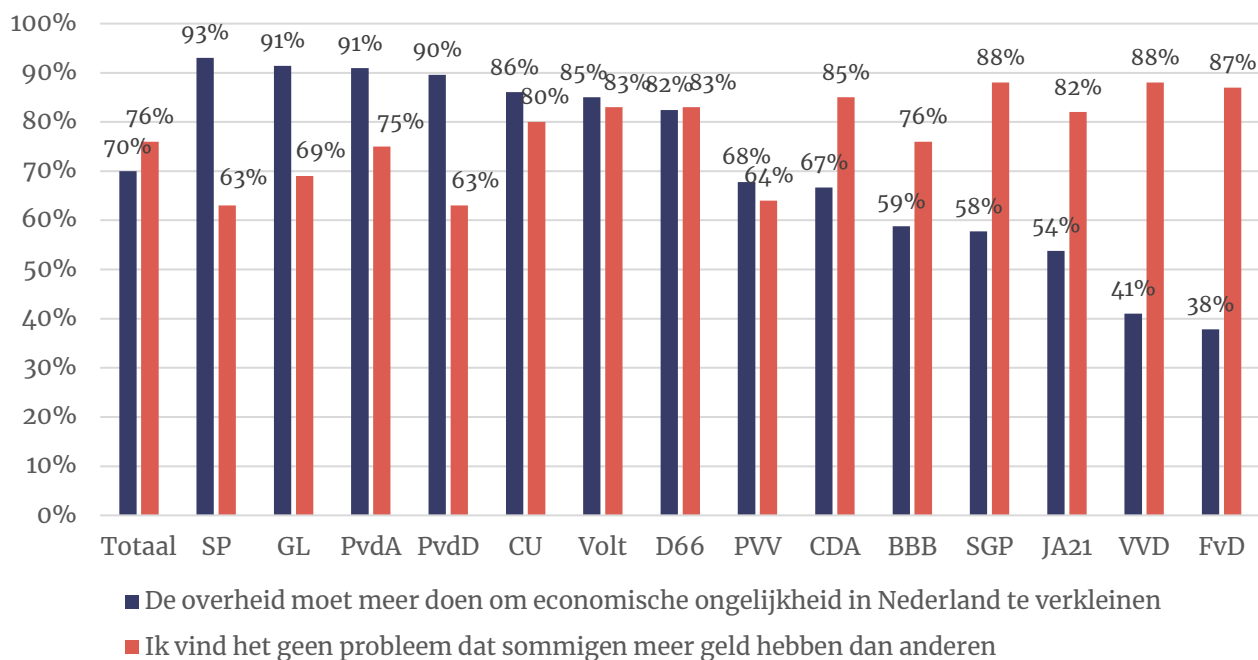

Uitsplitsing naar politieke voorkeur

Door uit te splitsen naar politieke voorkeur zien we een duidelijke links-rechts tegenstelling ontstaan. Minstens negen op tien kiezers van linkse partijen (SP, GroenLinks, PvdA, PvdD) vinden dat de overheid meer moet doen tegen ongelijkheid. Sociaalliberale kiezers (D66 en Volt) en CU-kiezers vinden dit doorgaans ook, maar zij vinden ongelijkheid an sich minder vaak een probleem.

Aan de rechterkant van het spectrum (PVV, CDA, BBB, SGP, JA21, VVD en FvD) is het tegengaan van ongelijkheid een minder belangrijk issue. VVD- en FvD-kiezers zijn de enigen waarvan een minderheid vindt dat de overheid meer moet doen tegen ongelijkheid.

Figuur 3.3: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? (naar partijvoorkeur)¹² % helemaal eens en eens, overige antwoordopties: neutraal, oneens, helemaal oneens en weet niet.

¹² Percentages voor FvD zijn indicatief vanwege het lage aantal waarneming (n=31)
 Nederlander wil verschuiving belastingdruk van arbeid naar vermogen

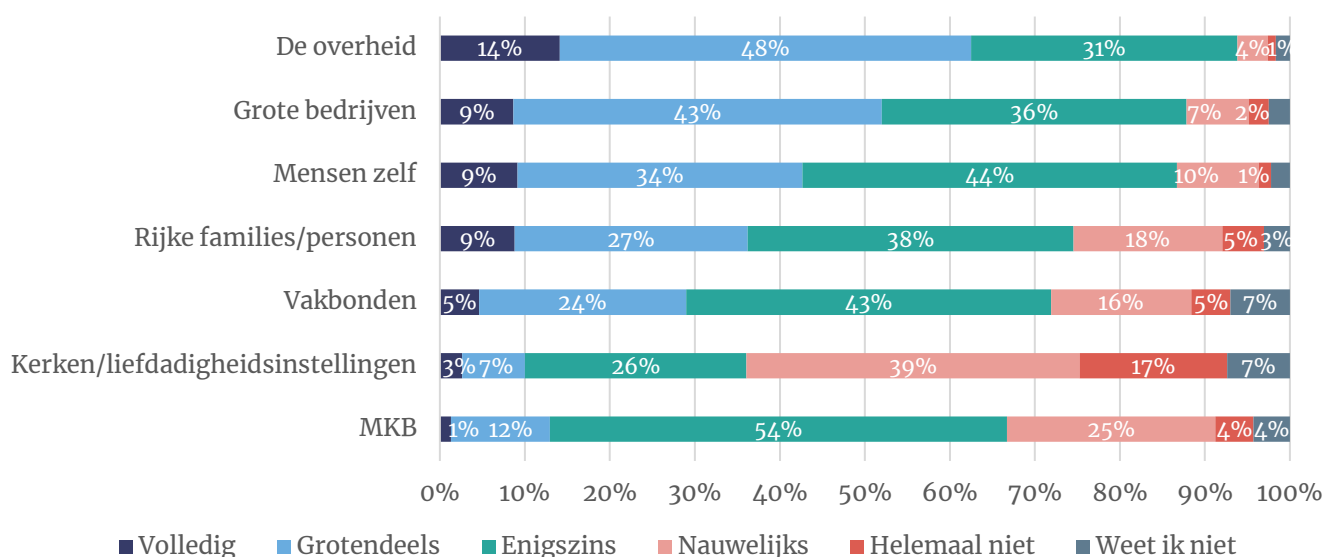

3.3 Ook bedrijven verantwoordelijk voor tegengaan ongelijkheid

Op de vraag wie er verantwoordelijk zijn voor het tegengaan van economische ongelijkheid komen de volgende drie als eerste naar voren: de overheid, grote bedrijven en mensen zelf. Zes op tien (62%) Nederlanders vinden dat de overheid volledig (14%) of grotendeels (48%) verantwoordelijk is voor het tegengaan van ongelijkheid. Slechts vijf procent vindt nauwelijks of helemaal niet. Vervolgens worden grote bedrijven (52%) als meest verantwoordelijk beschouwd, terwijl 43 procent vindt dat het tegengaan van ongelijkheid vanuit ‘mensen zelf’ moet komen.

Opvallend is dat vakbonden slechts door drie op tien (29%) worden genoemd. Nog minder vinden kerken/liefdadigheidsinstellingen (10%) of het MKB (13%) verantwoordelijk.

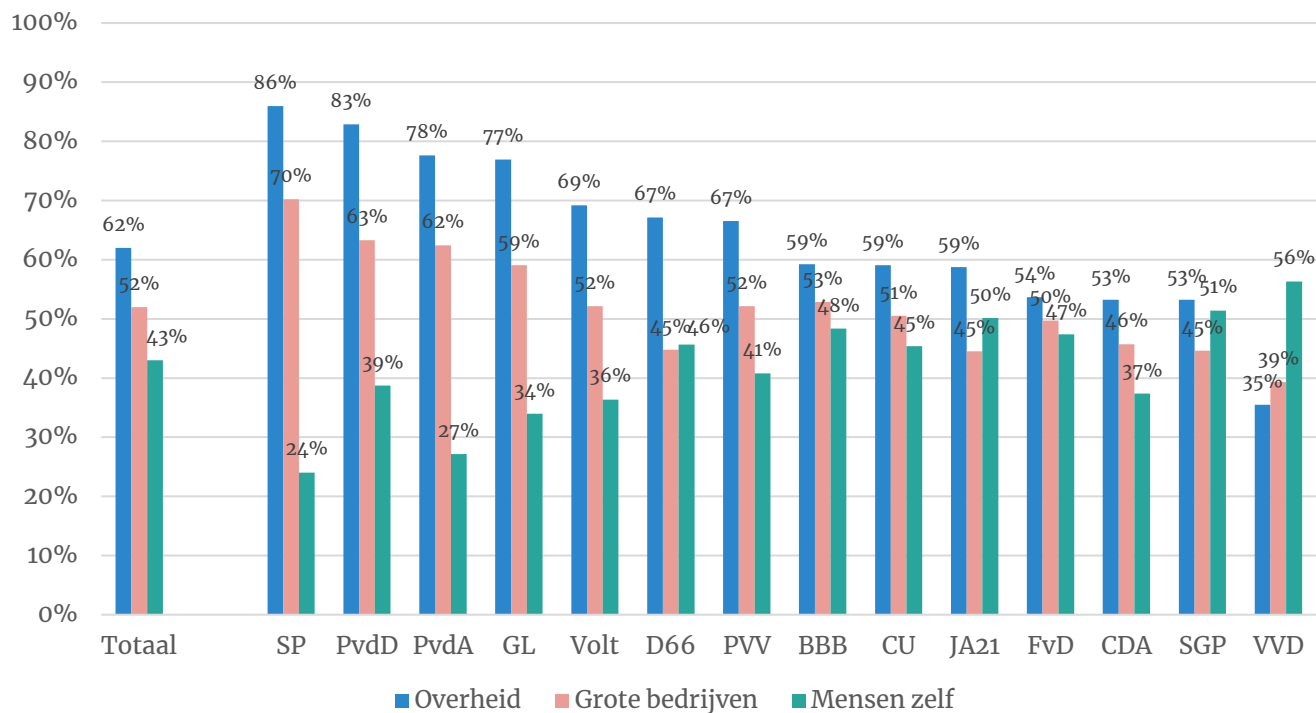
Figuur 3.4: In welke mate zijn de volgende instellingen en/of personen volgens u verantwoordelijk voor het tegengaan van economische ongelijkheid?

Links legt verantwoordelijkheid bij overheid en bedrijven, VVD'ers bij mensen zelf

Opnieuw zien we hier een duidelijke tegenstelling tussen linkse en rechtse kiezers. Linkse Nederlanders zijn geneigd de verantwoordelijkheid voor het bestrijden van ongelijkheid bij de overheid en/of grote bedrijven te leggen. Kiezers van rechtse partijen vinden net zo vaak dat deze verantwoordelijkheid bij mensen zelf ligt. VVD-kiezers vinden dit zelfs vaker.

Figuur 3.5: In welke mate zijn de volgende instellingen en/of personen volgens u verantwoordelijk voor het tegengaan van economische ongelijkheid? Naar partijvoorkeur. % volledig of grotendeels verantwoordelijk

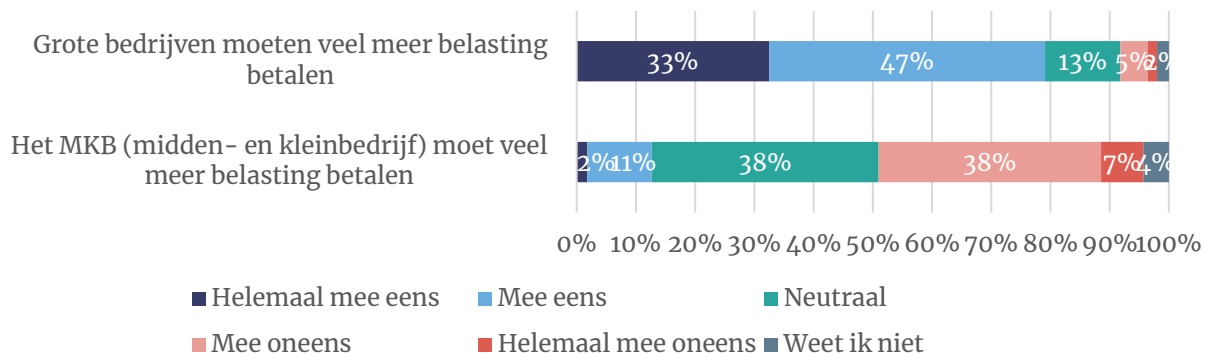

3.4 Meer belastingdruk voor grootbedrijf, maar niet voor mkb

Er is grote steun (80%) voor het veel zwaarder belasten van grote bedrijven. Slechts zeven procent is hier tegen.

Zwaardere belastingen voor het midden- en kleinbedrijf (MKB) zijn echter zeer impopulair. Dertien procent is voor, 45 procent tegen.

Figuur 3.5: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen?

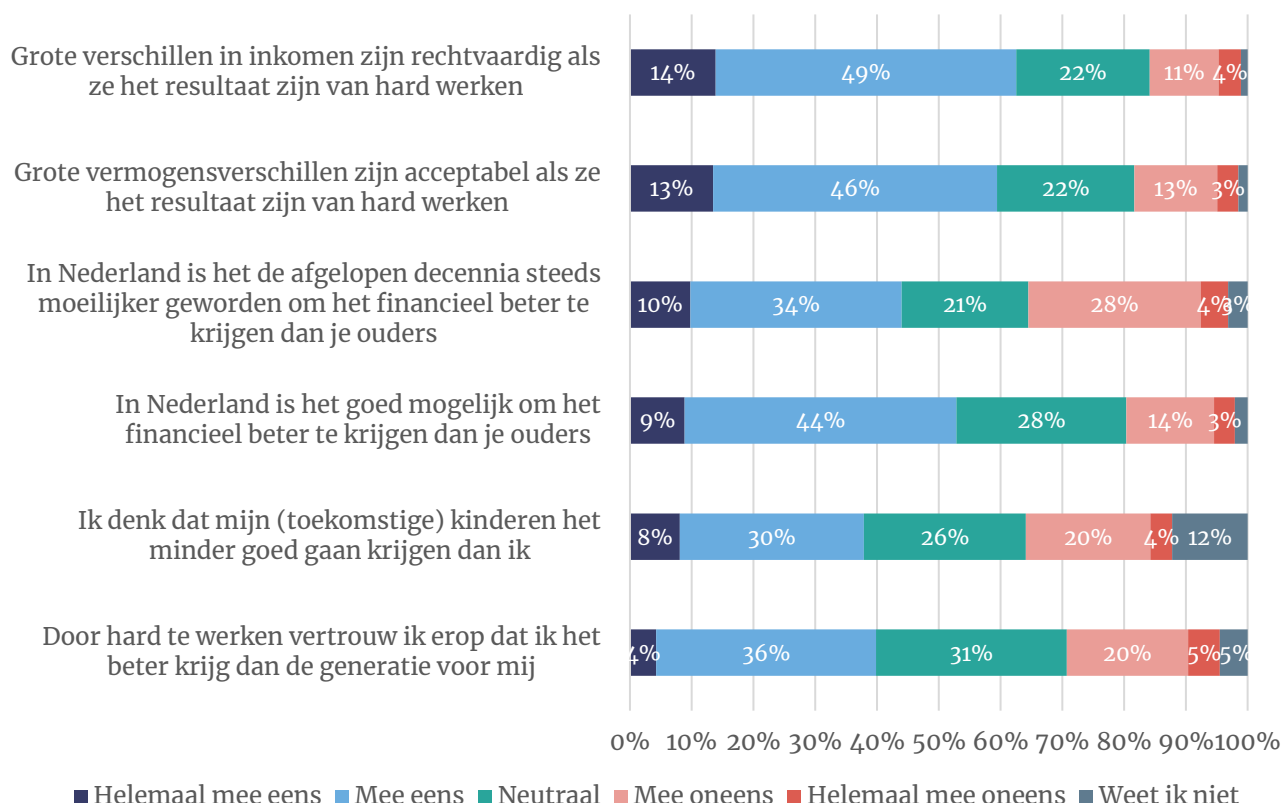
4 Meningen over economische mobiliteit

4.1 Draagvlak voor economische verschillen o.b.v. verdienste

De meeste Nederlanders (59–63%) vinden grote vermogens- en inkomensverschillen acceptabel als ze het resultaat zijn van hard werken. Zo lang er een meritocratische¹³ fundering is lijken de meesten ongelijkheid niet zo'n groot probleem te vinden.

Wel zijn Nederlanders vrij pessimistisch over de mogelijkheden tot intergenerationele mobiliteit (de kans dat iemand welvarender wordt dan zijn of haar ouders). Bijna de helft (44%) zegt immers dat het de afgelopen decennia steeds moeilijker is geworden om het financieel beter te krijgen dan je ouders, terwijl een op drie (32%) dit niet vindt. Jongeren van tussen de 16 en 34 (54% eens) vinden dit beduidend vaker dan ouderen (65+, 34% eens).

Figuur 5.1: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen?

¹³ Meritocratie (vrij vertaald: geregeerd door degenen die het verdienen) is een maatschappijmodel waarin de sociaaleconomische positie van elk individu is gebaseerd op zijn of haar verdiensten (merites)

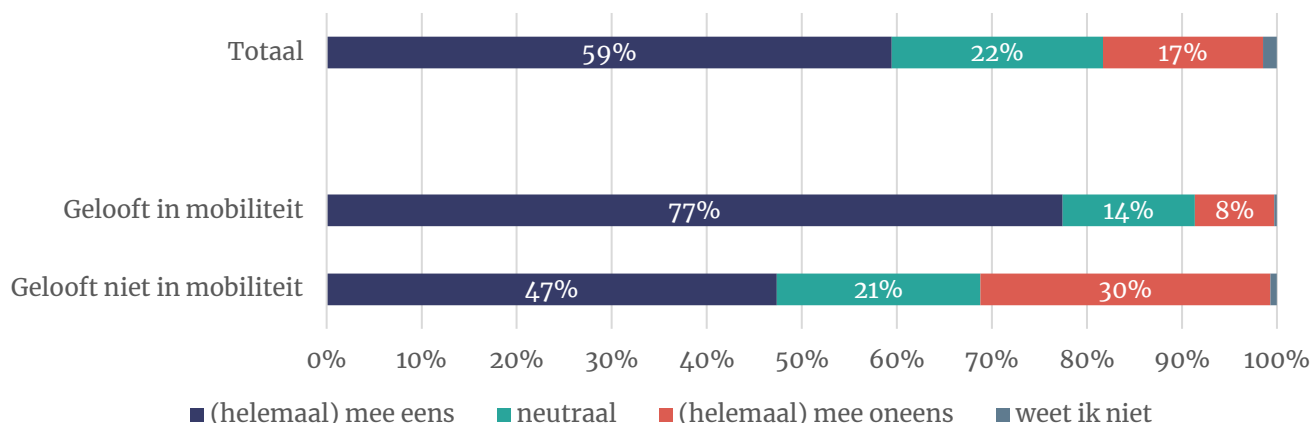

Geloof in mobiliteit hangt samen met acceptatie van ongelijkheid

Zes op tien (59%) Nederlanders vinden grote vermogensverschillen acceptabel als ze het resultaat zijn van hard werken. Deze houding hangt sterk samen met geloof in mobiliteit. Namelijk: als mensen door hard te werken erop vertrouwen het beter te krijgen dan de generatie voor hen zijn zij vaker geneigd het eens te zijn met de stelling (77%). Iets minder dan de helft (47%) van de Nederlanders die hier niet op vertrouwen vinden dan ook dat grote vermogensverschillen acceptabel zijn.

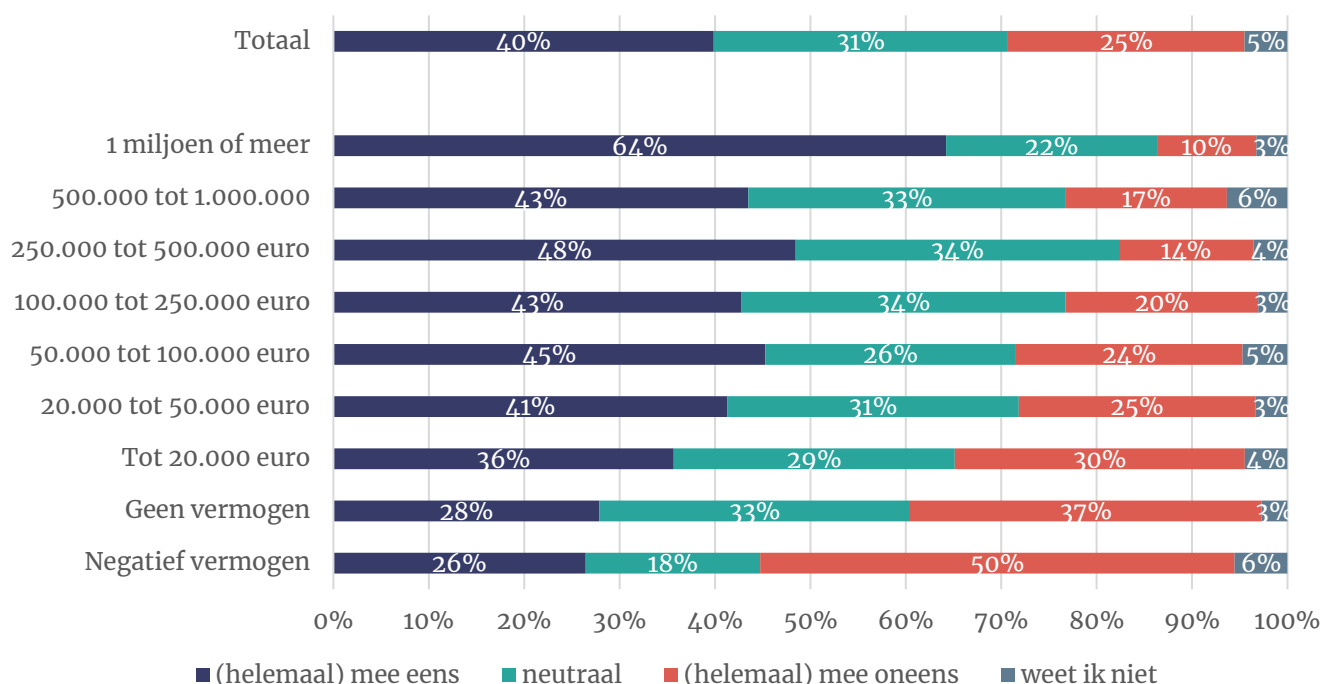
Figuur 5.2: Grote vermogensverschillen zijn acceptabel als ze het resultaat zijn van hard werken (uitgesplitst naar geloof in mobiliteit). Respondenten die (helemaal) eens invulden bij “Door hard te werken vertrouw ik erop dat ik het beter krijg dan de generatie voor mij” zijn gecodeerd als “gelooft in mobiliteit”, respondenten die (helemaal) oneens invulden als “gelooft niet in mobiliteit”

Geloof in mobiliteit vooral aanwezig bij vermogenden

Vier op tien Nederlanders denken het beter te krijgen dan de generatie voor hen door hard te werken. Dit geloof is een stuk sterker onder hoge vermogensgroepen dan onder mensen met weinig (tot 20.000 euro: 36% eens), geen vermogen (28% eens) of een negatief vermogen (26% eens).

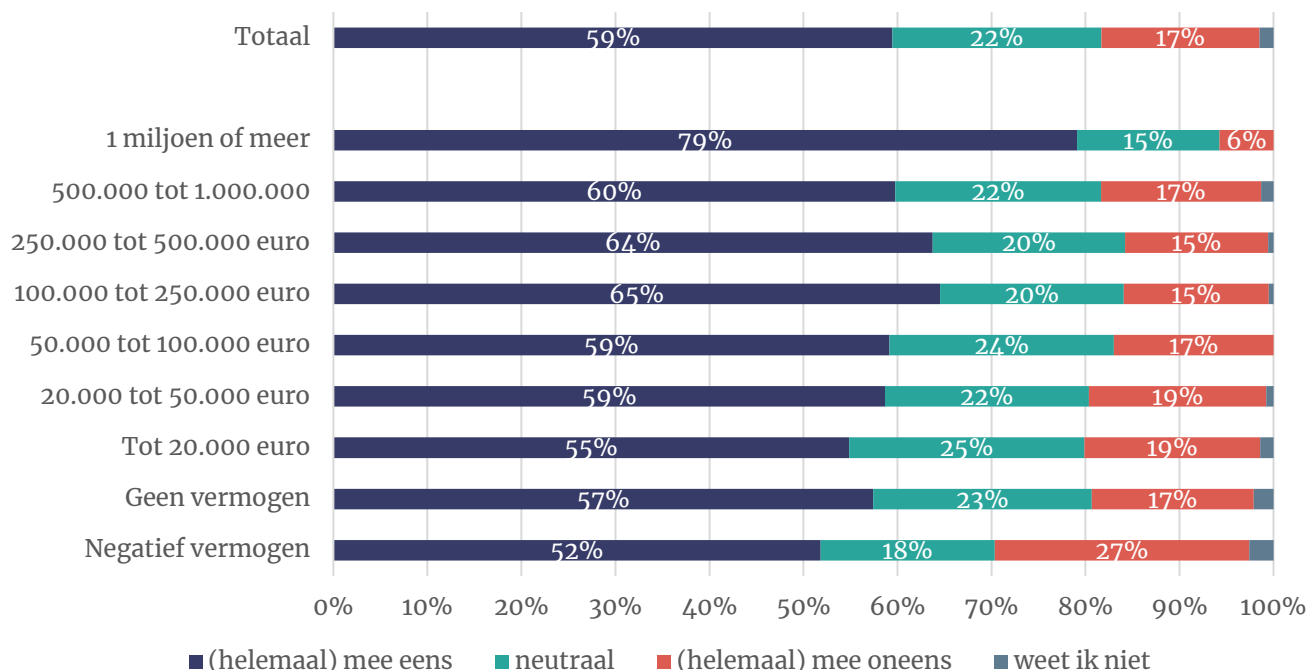
Figuur 5.3: Geloof in mobiliteit (naar vermogensgroep). “Door hard te werken vertrouw ik erop dat ik het beter krijg dan de generatie voor mij”

Nederlanders met minstens een miljoen vermogen vinden verschillen vaker acceptabel

Zes op tien (59%) Nederlanders vinden grote vermogensverschillen acceptabel als ze het resultaat zijn van hard werken. Nederlanders met een negatief vermogen zijn het hier minder vaak mee eens (52%). De verschillen tussen de middelste zeven groepen (geen vermogen tot een miljoen) zijn. Wel zien we dat de meest vermogende Nederlanders het duidelijk vaker eens zijn met de stelling (79%).

Figuur 5.4: Grote vermogensverschillen zijn acceptabel als ze het resultaat zijn van hard werken (uitgesplitst naar vermogen).

5 Belastingen: perceptie en ideaal

In dit deel van het onderzoeken zoomen we in op drie soorten belasting: belasting op inkomen uit vermogen, erfenisbelasting en belasting op inkomen uit salaris. Voor iedere belastingsoort vragen we respondenten een inschatting te maken van de te betalen belasting volgens de huidige regelgeving én wat zij een rechtvaardige belasting zouden vinden. De steekproef is hier opgedeeld in twee groepen. Groep 1 kreeg deze vragen over een inkomen van 50.000 euro en groep 2 over een inkomen van 100.000 euro.

De figuren in dit hoofdstuk zijn op basis van een inkomen van 100.000 euro. Zoals ook blijkt uit de samenvatting zijn er geen nauwelijks verschillen waar te nemen tussen de verschillende bedragen.

5.1 Inkomen uit vermogen

De belastingdruk op inkomen uit vermogen is complex. In tegenstelling tot de andere belastingvormen is hier geen eenduidig bedrag op te plakken.

Door een recente uitspraak van de Hoge Raad wordt sinds december 2021 geen belasting over inkomen uit vermogen geheven in box 3.¹⁴ Nieuwe regelgeving laat nog op zich wachten. Voor deze uitspraak werd belasting geheven over een fictief rendement. Onderzoek toonde aan dat de belastingdruk op vermogen via deze regelgeving 8.8 procent bedroeg.¹⁵ Bij deze berekening is echter ook eigen woningbezit meegenomen terwijl daar in de vragenlijst geen rekening mee is gehouden. Zonder het eigen huis mee te nemen schat FNV dat de effectieve belastingdruk voor een inkomen van 50.000 euro uit vermogen 6% bedraagt (€3.000) en 7% voor een inkomen van 100.000 euro (€7.000).¹⁶ Vanwege het gebrek aan duidelijkheid is de te betalen belasting op inkomen uit vermogen in figuur 5.1 met een sterretje weergegeven.

Als we Nederlanders vragen wat zij een rechtvaardig belastingbedrag vinden voor een inkomen van 100.000 euro uit vermogen is het gemiddelde antwoord 27.354 euro. Oftewel: bijna vier keer zoveel als het werkelijke bedrag van voor de uitspraak van de Hoge Raad (ca. 7.000 euro). Tevens zien we dat de te betalen belasting schromelijk wordt overschat. Gemiddeld denkt men immers dat een dergelijk inkomen uit vermogen wordt belast met 17.355 euro.

Figuur 5.1: Stel iemand verdient bruto 100.000 euro via zijn of haar vermogen. Bijvoorbeeld via huuropbrengsten of aandelen. Hoe veel euro belasting moet hier over worden betaald denkt u? / Wat zou u een rechtvaardig belastingbedrag vinden over een inkomen van 100.000 euro uit vermogen? (naar vermogensgroep)

¹⁴ <https://www.wegwijs.nl/artikel/2022/01/voorlopig-geen-belasting-over-je-vermogen-de-hoge-raad-oordeelt>

¹⁵ Cnossen, S. en Jacobs, B. (2022). ESB 107(4807), 134-137.

¹⁶ Op basis van rendement van de AEX inclusief dividend sinds 2017 (laatste hervorming box 3) tot en met 1 januari 2022 (ingang uitspraak Hoge Raad).

5.2 Erfenis

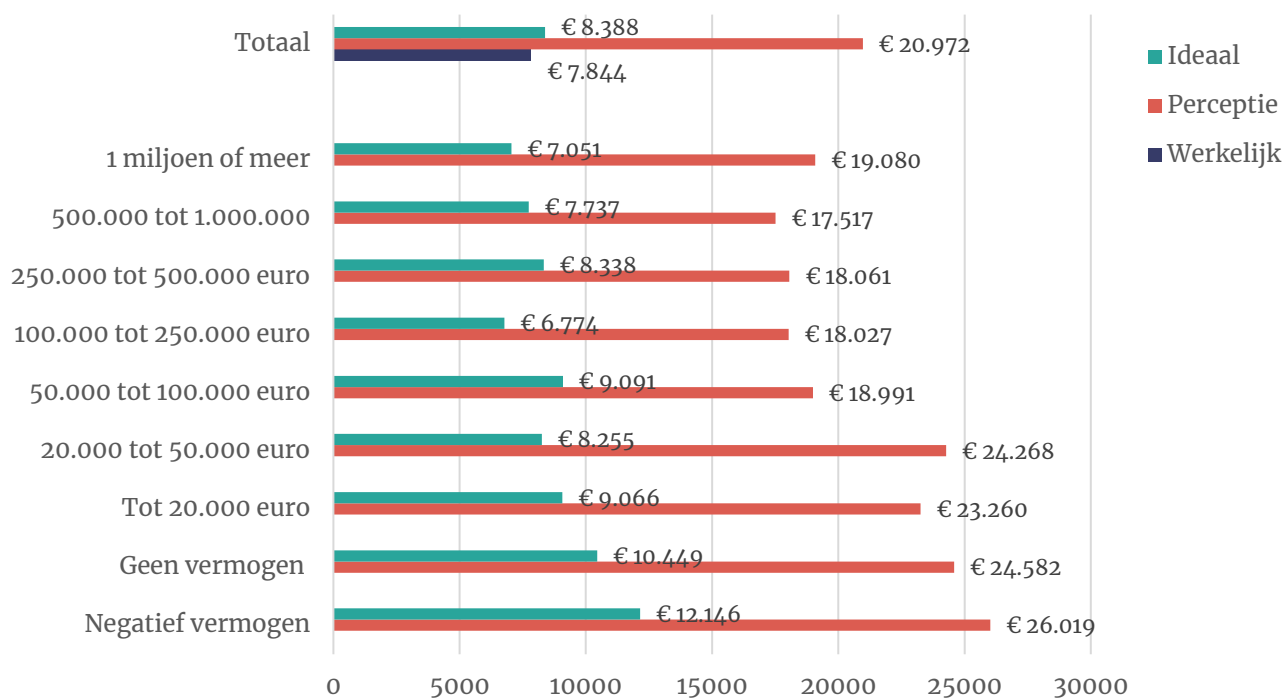
Als iemand een erfenis van 100.000 euro ontvangt van zijn of haar ouder moet daar 7.844 erfbelasting over worden betaald.

Als we Nederlanders vragen wat zij een rechtvaardig belastingbedrag zouden vinden voor een erfenis van 100.000 euro zegt maar liefst 43 procent 0 euro. O.a. twee op drie (66%) vermogenden (miljoen of meer) vinden dit wenselijk.

Het gemiddelde antwoord is echter 8.388 euro. Dat komt dus bijna perfect overeen met het werkelijke bedrag dat aan belasting moet worden betaald (7.844 euro). Men denkt dat het te betalen bedrag veel hoger is (20.972 euro).

Wanneer we een uitsplitsing maken naar vermogen dat mensen bezitten zien we duidelijke verschillen tussen de vermogensgroepen. Nederlanders zonder vermogen denken dat de belasting op erfenissen hoger is dan vermogende Nederlanders. Ook vinden zij dat de erfenisbelasting hoger mag zijn dan dat die in werkelijkheid is. Het gemiddelde ideaal van Nederlanders met een negatief vermogen is namelijk 12.146 euro, circa 4.000 euro meer dan de huidige regelgeving. Vermogende Nederlanders zijn over het algemeen juist voorstander van een lager belastingtarief op erfenissen.

Figuur 5.2: Stel iemand krijgt bruto 100.000 euro via een erfenis van zijn of haar ouders. Hoe veel euro belasting moet hier over worden betaald denkt u? / Wat zou u een rechtvaardig belastingbedrag vinden over een erfenis van 100.000 euro? (naar vermogensgroep)

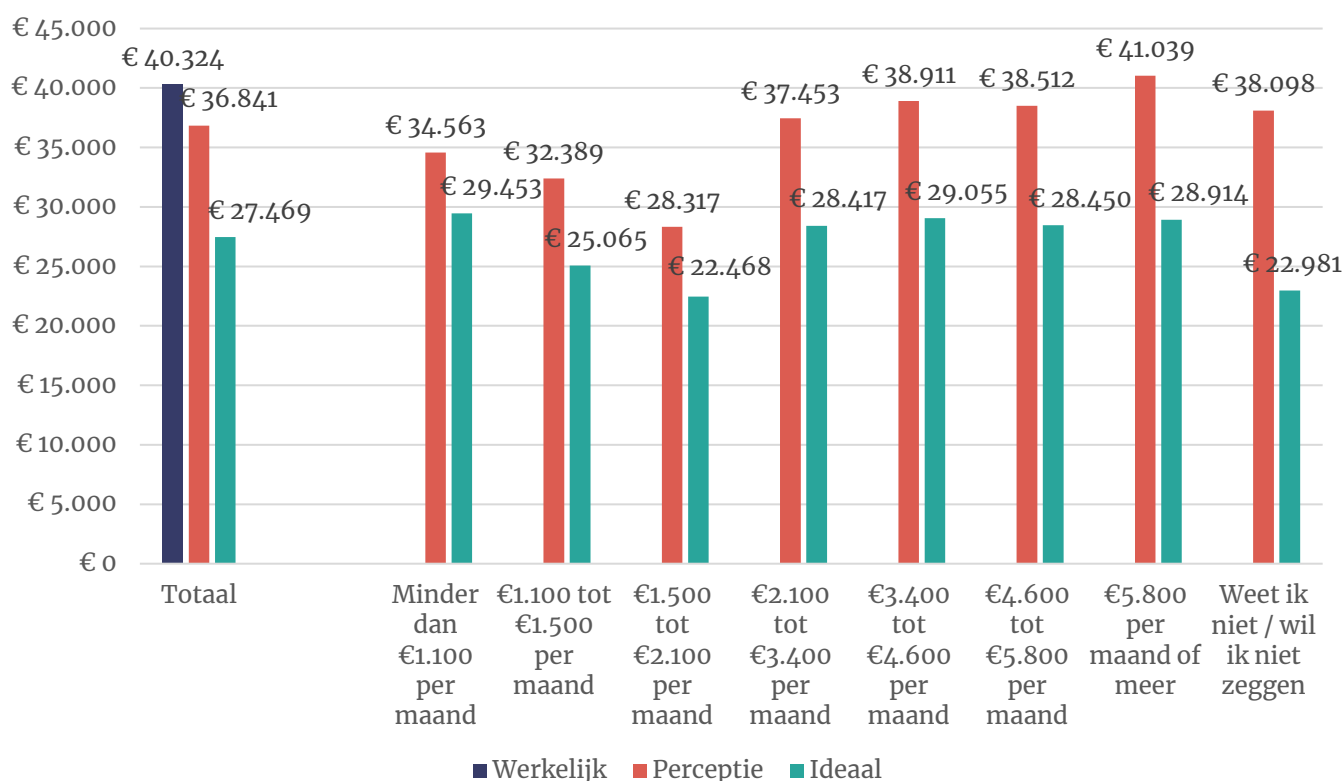

5.3 Inkomen uit werk

Men is een stuk beter in het inschatten van daadwerkelijke inkomstenbelasting uit werk dan uit vermogen. Als iemand 100.000 euro verdient door een jaar te werken moet hij of zij hier circa 40.000 euro inkomstenbelasting over betalen. Het gemiddelde antwoord is iets minder: ca. 37.000 euro. Idealiter zou dit echter een flink lager bedrag zijn. Het gemiddelde gewenste antwoord is namelijk 27.469 euro.

Nederlanders met een hoog inkomen kunnen het werkelijke belastingtarief beter inschatten dan lage inkomensgroepen. Over het ideale belastingbedrag bestaat vrij veel consensus. Men wil dat er zo'n 27 procent belasting over wordt betaald, beduidend lager dus dan nu het geval is.

Figuur 5.3: Stel iemand verdient bruto 100.000 euro door een jaar lang te werken (salaris). Hoe veel euro belasting moet hier over worden betaald denkt u? / Wat zou u een rechtvaardig belastingbedrag vinden over een bruto jaarinkomen van 100.000 euro? (naar inkomensgroep, netto-inkomen van huishouden)

5.4 Vermogensbelasting omhoog; inkomstenbelasting omlaag

We zagen in de voorgaande paragrafen al dat Nederlanders vinden dat de belasting op vermogenswinsten omhoog moet en de belasting op inkomen omlaag. Zes op tien (61%) vinden een dergelijke uitruil wenselijk. Een op vijf (19%) vindt van niet.

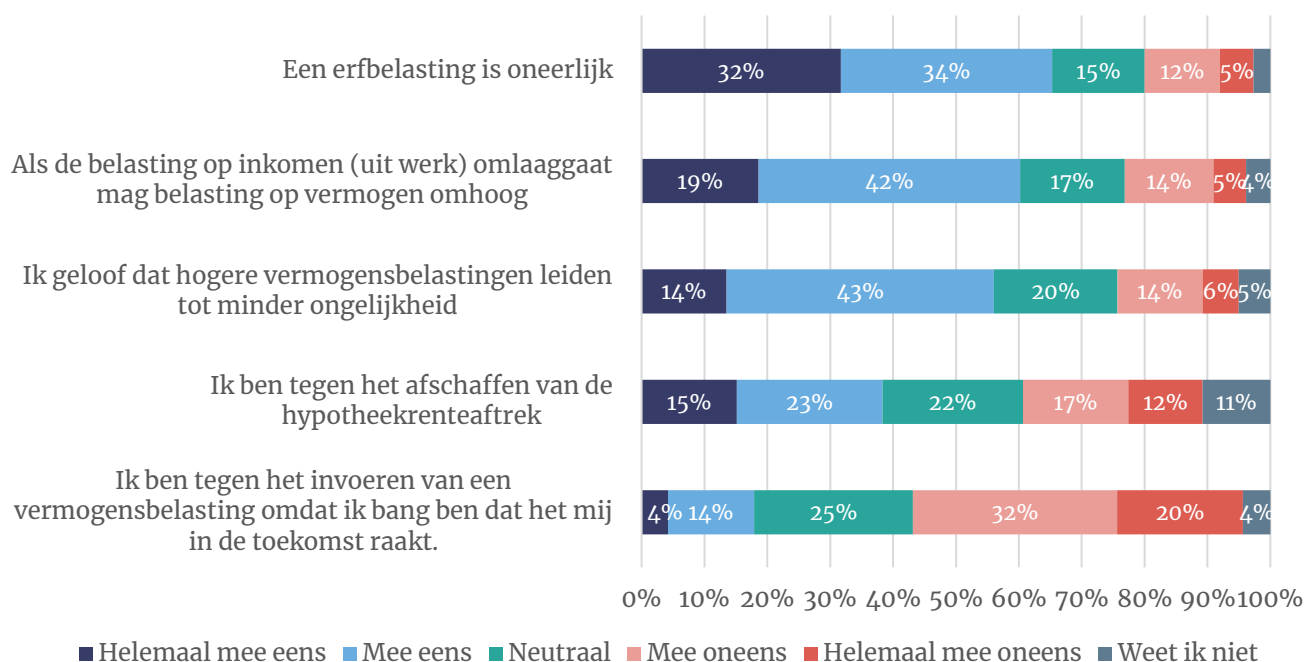
De meeste mensen (57%) denken dat hogere vermogensbelastingen zal leiden tot minder ongelijkheid. Een op vijf (20%) gelooft hier niet in, dit geldt vaker (31%) voor Nederlanders met een vermogen van meer dan een half miljoen.

De erfbelasting (66%) wordt door de meeste Nederlanders als oneerlijk beschouwd. Deze overtuiging leeft sterker bij kiezers van rechtse partijen maar ook onder kiezers van GroenLinks (43%), PvdA (46%) en SP (58%).

Over het afschaffen van de hypotheekrenteaftrek is men verdeeld. Vier op tien (38%) zijn voor terwijl drie op tien (29%) tegen zijn.

Een op vijf (18%) zegt tegen vermogensbelastingen te zijn vanwege de vrees dat deze belasting hen in de toekomst zal raken.

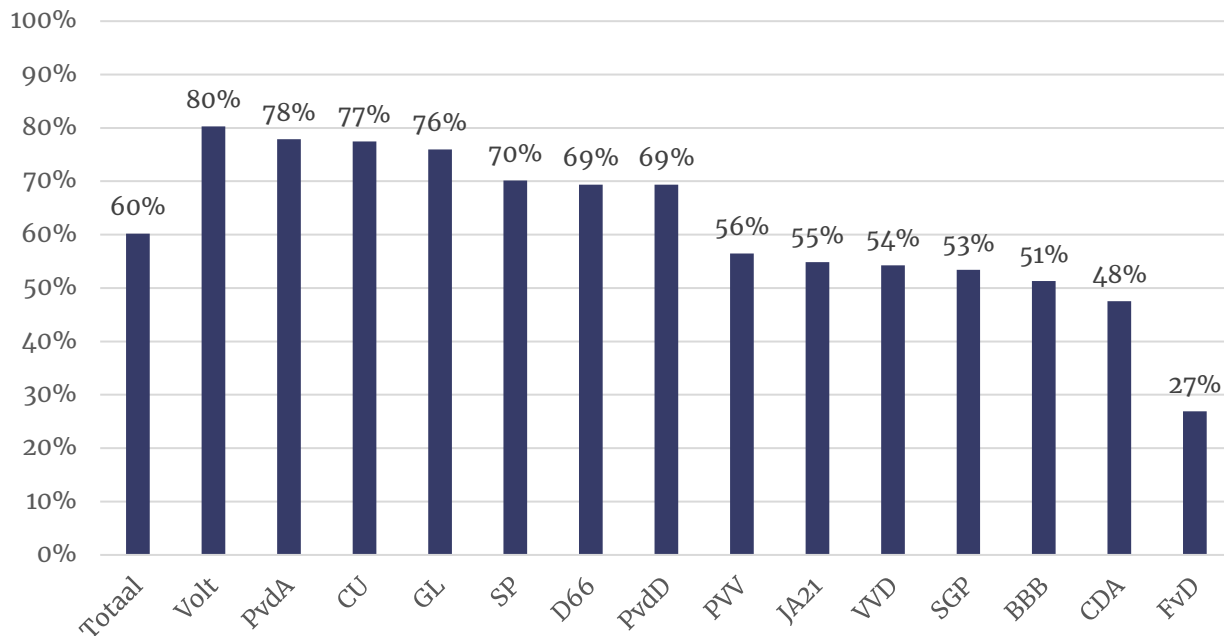
Figuur 5.4: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen?

Bijna iedere kiezersgroep voor verschuiving belastingdruk naar vermogen

Behalve CDA- (48%) en FvD-kiezers (27%) is de meerderheid van iedere kiezersgroep voor een verschuiving van belasting op inkomen naar belasting op vermogen. In de links-progressieve hoek (hier van Volt tot Partij voor de Dieren) is wel beduidend meer steun dan onder rechts-conservatieve kiezers.

Figuur 5.5: Als de belasting op inkomen (uit werk) omlaaggaat mag belasting op vermogen omhoog (naar politieke voorkeur)¹⁷ Laten zien: % (helemaal) eens

¹⁷ Percentages voor FvD zijn indicatief vanwege het lage aantal waarneming (n=31)
Nederlander wil verschuiving belastingdruk van arbeid naar vermogen

6 Politieke voorkeur en ongelijkheid

6.1 Verschil tussen arm en rijk speelt grootste rol bij SP'ers en PvdA'ers

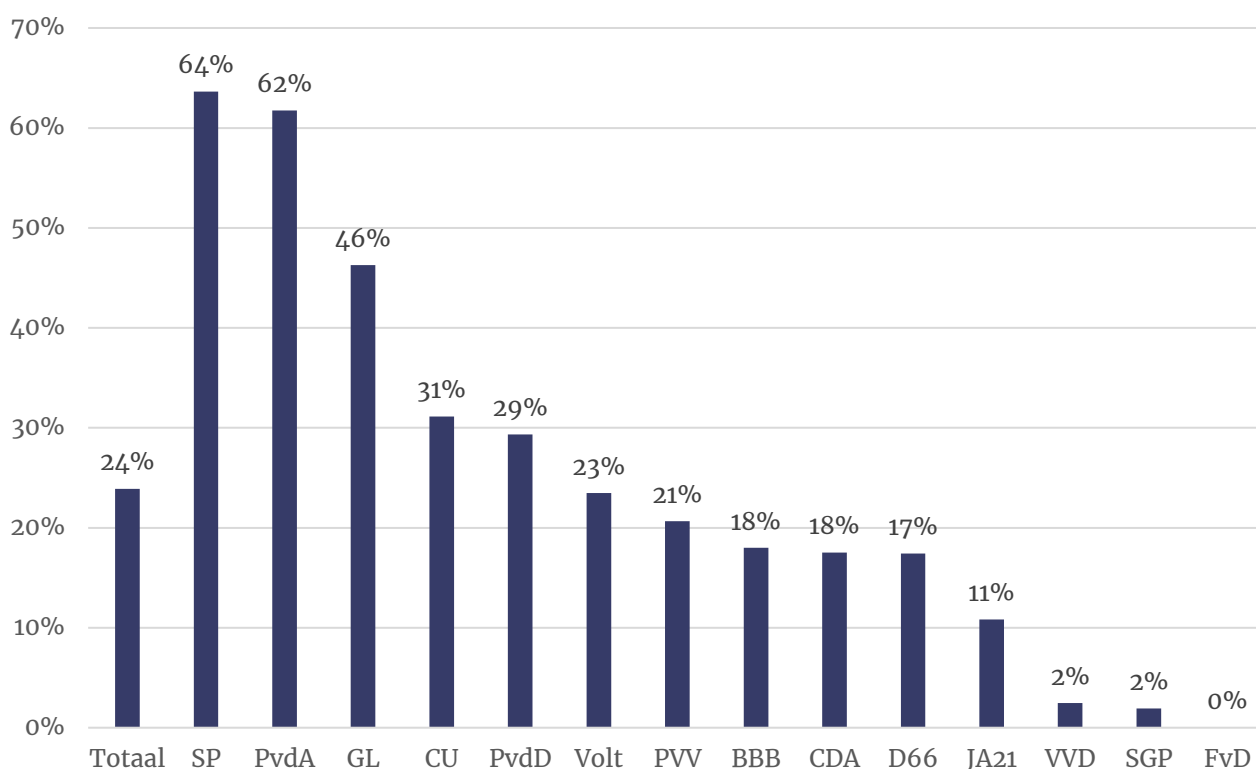
Nadat we vroegen op welke politieke partij de respondenten zouden stemmen als er nu Tweede Kamerverkiezingen zouden zijn, vroegen wij hen welke onderwerpen een belangrijke rol spelen bij deze keuze. In totaal legden we 16 onderwerpen voor waaruit respondenten er maximaal drie konden kiezen. De nummers 1, 2 en 3 waren woningmarkt (32% noemt dit), klimaatverandering (31%) en normen en waarden (28%).

In onderstaande grafiek het percentage kiezers dat aangeeft dat “verschillen tussen arm en rijk” een van deze onderwerpen is. Alleen voor de meerderheid van kiezers van SP (64%) en PvdA (62%) is dit een van de meest doorslaggevende onderwerpen. Ook GroenLinks- (46%), ChristenUnie- (31%) en Partij voor de Dieren- kiezers (29%) noemen het vaker dan gemiddeld (24%).

Deze vragen werden overigens aan het begin van de enquête gesteld waardoor de latere vragen niet van invloed zijn geweest op deze antwoorden.

Figuur 6.1: “Verschillen tussen arm en rijk” speelt belangrijke rol bij partijkeuze.¹⁸

Welke van de volgende onderwerpen spelen de belangrijkste rol in uw keuze voor deze partij?
U mag er drie aanvinken (naar partijvoorkeur) % dat “verschillen tussen arm en rijk” aanvinkt.

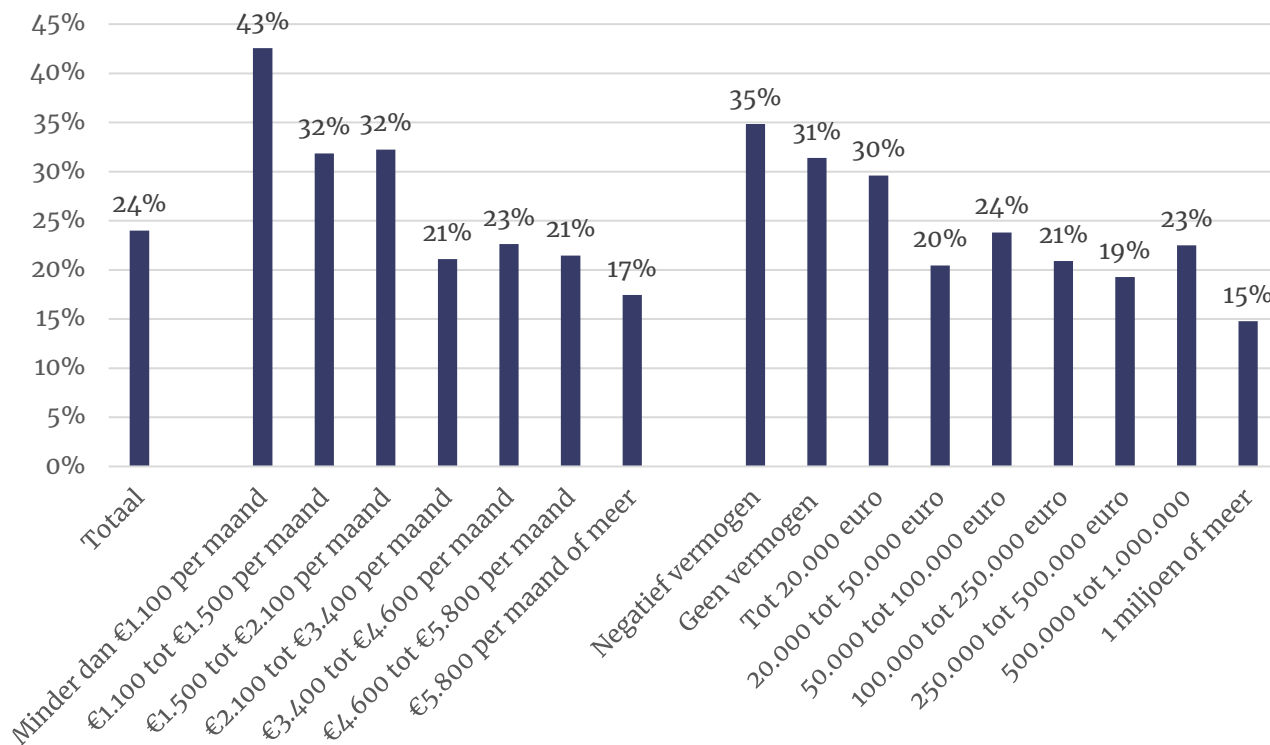
¹⁸ Percentages voor FvD zijn indicatief vanwege het lage aantal waarneming (n=31)
Nederlander wil verschuiving belastingdruk van arbeid naar vermogen

6.2 Verband inkomen/vermogen en motivatie voor stemkeuze

Onderstaande grafiek laat dezelfde variabele zien. Dit keer zijn de resultaten uitgesplitst naar inkomen en vermogen in plaats van partijvoorkeur. Het is duidelijk dat lagere inkomens- en vermogensgroepen verschillen tussen arm en rijk belangrijker vinden bij hun stemkeuze dan rijkere Nederlanders.

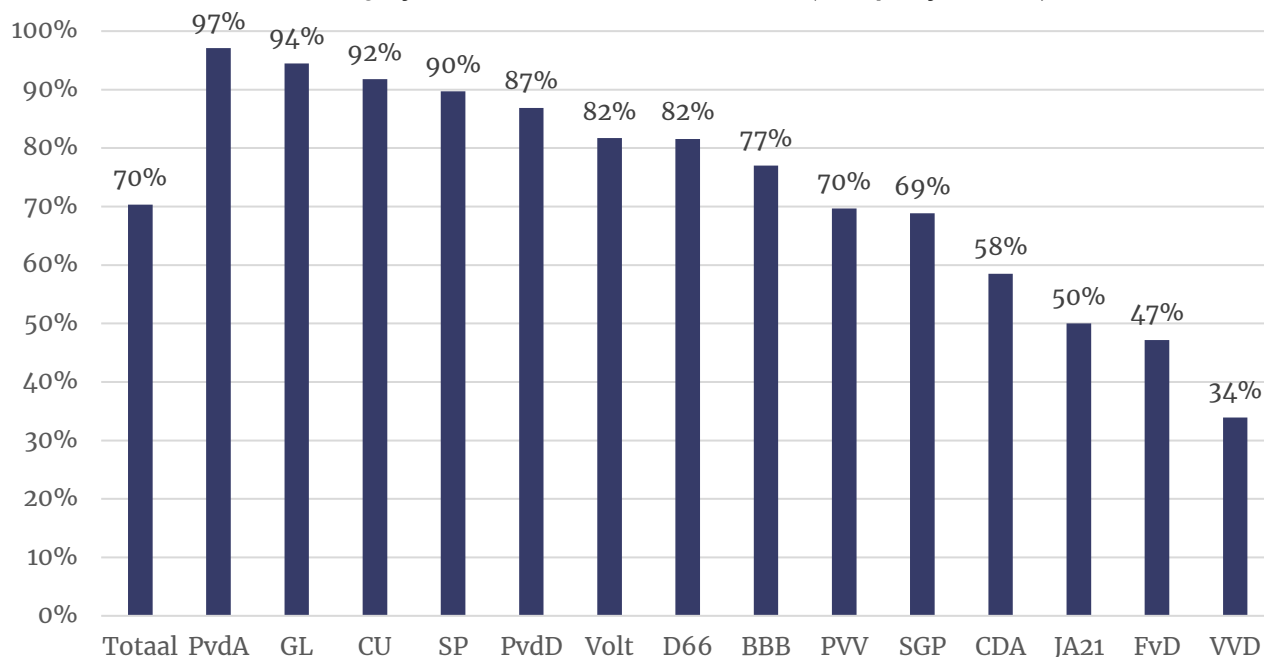
Figuur 6.2: Welke van de volgende onderwerpen spelen de belangrijkste rol in uw keuze voor deze partij? U mag er drie aanvinken (naar inkomen en vermogen) % dat "verschillen tussen arm en rijk" aanvinkt.

6.3 Zeven op tien denken dat voorkeurspartij ongelijkheid wil verkleinen

De ruime meerderheid van de Nederlanders (70%) denken dat hun partij van voorkeur van mening is dat de overheid meer moet doen om ongelijkheid te verkleinen. Vooral linkse kiezers zijn vaak geneigd dit te zeggen. FvD- (47%) en VVD-kiezers (34%) zijn de enigen waarvan de minderheid dit denkt.

Figuur 6.3: In hoeverre staat uw voorkeurspartij achter de volgende stelling, denkt u? "De overheid moet meer doen om economische ongelijkheid in Nederland te verkleinen" (naar partijvoorkeur)¹⁹

¹⁹ Percentages voor FvD zijn indicatief vanwege het lage aantal waarneming (n=31)
Nederlander wil verschuiving belastingdruk van arbeid naar vermogen

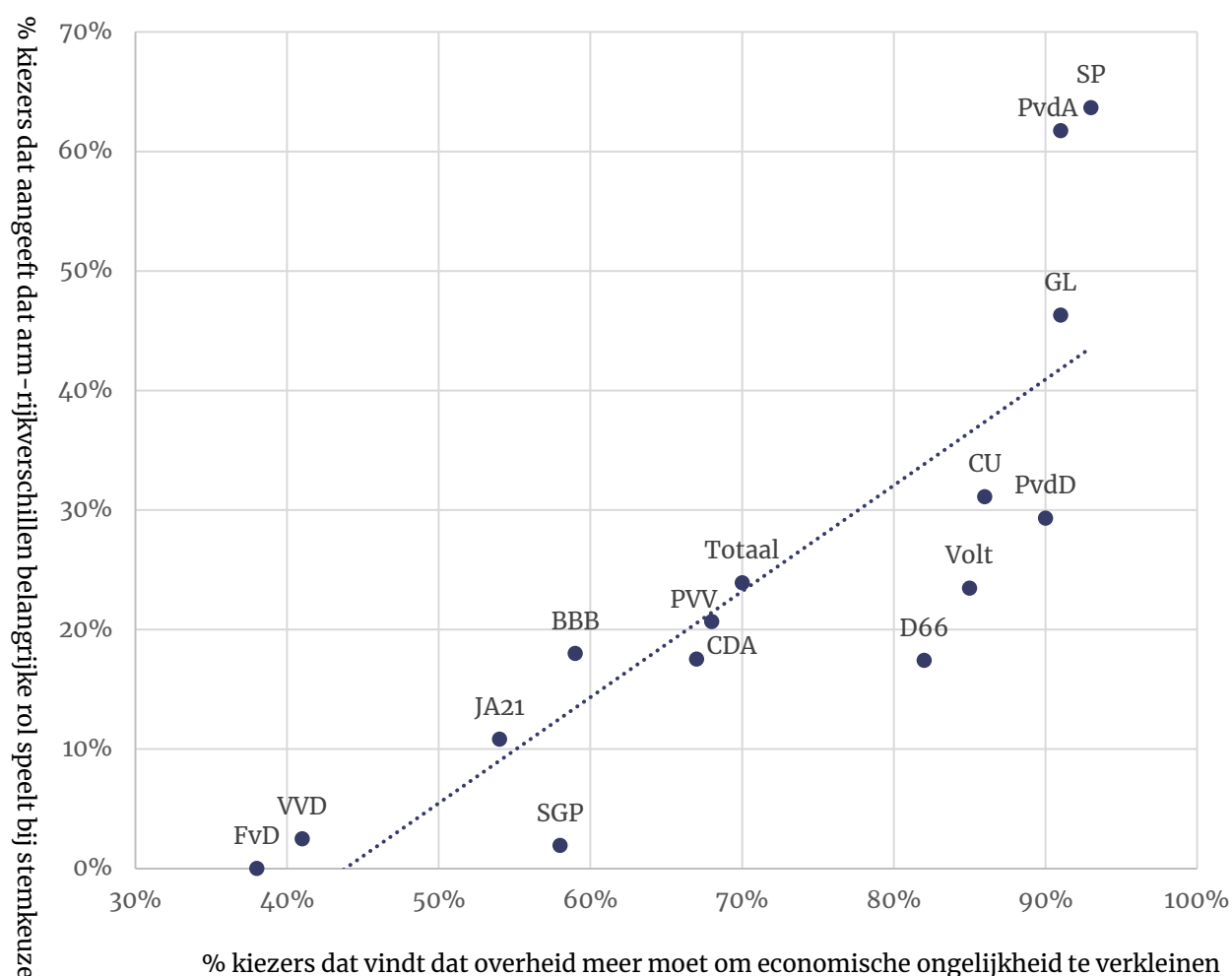

6.4 Matrix: absoluut en relatief belang van bestrijden ongelijkheid

Onderstaande matrix heeft enige uitleg nodig. Op de x-as is het percentage van iedere kiezersgroep afgebeeld dat *zelf* vindt dat de overheid meer moet doen om ongelijkheid tegen te gaan. Dit gaat dus om niet om het percentage kiezers dat denkt dat hun voorkeurspartij vindt dat de overheid meer moet doen (zie 6.2). Op de y-as is het percentage kiezers afgebeeld dat arm-rijk verschillen ziet als een van de belangrijkste redenen om op hun voorkeurspartij te stemmen.

PvdA- en SP-kiezers bevolken de rechterbovenkant van de matrix. Zij vinden ongeveer net zo vaak als GroenLinks- en Partij voor de Dieren-kiezers dat de overheid meer moet doen tegen ongelijkheid. Voor kiezers van de traditioneel linkse partijen (PvdA en SP) is het bestrijden van ongelijkheid echter een belangrijkere pullfactor om daadwerkelijk op deze partijen te stemmen dan voor kiezers van de groene partijen (GroenLinks en Partij voor de Dieren). Bij kiezers van sociaalliberale partijen (D66 en Volt) is men ook sterk van mening is dat de overheid meer moet doen tegen ongelijkheid. Desalniettemin is dit onderwerp nog minder vaak een reden om op deze partijen te stemmen.

Figuur 6.4: Matrix van twee stellingen: overheid moet meer doen om economische verschillen te verkleinen (horizontaal) * tegengaan verschillen arm en rijk is een van de drie belangrijkste redenen om op voorkeurspartij te stemmen (verticaal) (naar partijvoorkeur) ²⁰

²⁰ Percentages voor FvD zijn indicatief vanwege het lage aantal waarneming (n=31)

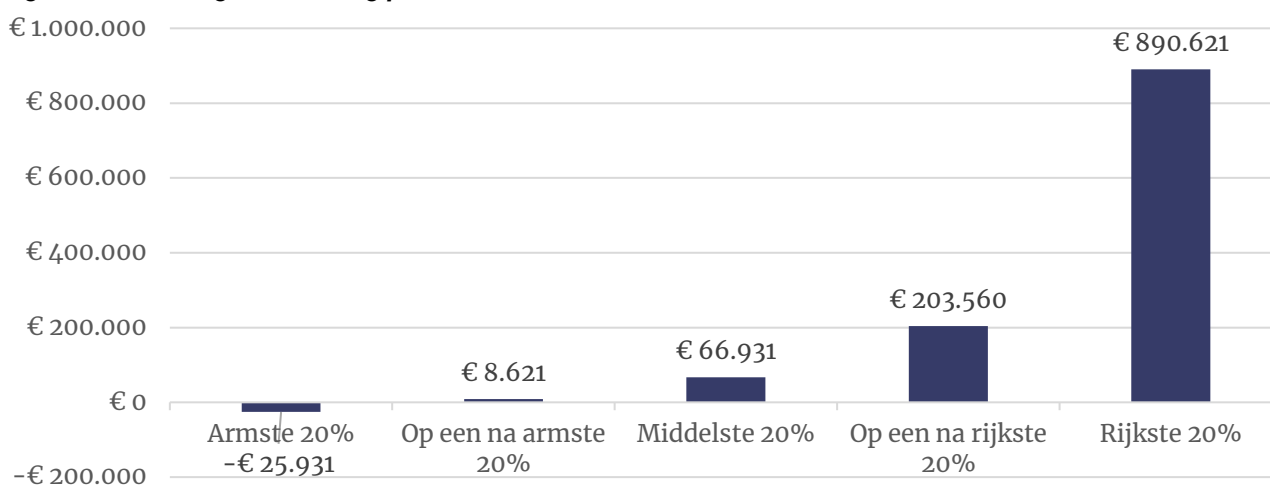
7 Experiment: effect van informatie

7.1 Split run: helft kreeg info over vermogensverdeling, andere helft niet

Tot slot voerden we een experiment uit waarbij we testten wat het effect is van informatie over vermogensongelijkheid op de steun voor (vermogens)belasting. Aan de helft van de steekproef lieten we onderstaande grafiek zien waarop is afgebeeld hoe het vermogen in Nederland is verdeeld. Het armste kwintiel heeft gemiddeld een negatief vermogen van circa 26.000 euro terwijl het rijkste kwintiel gemiddeld bijna 900.000 euro bezit. De andere helft van de steekproef kreeg deze informatie niet te zien en fungeert zodoende als controlegroep.

Eerder onderzoek van Kuziemko et al. (2015)²¹ toonde aan dat respondenten informeren over inkomensongelijkheid geen effect heeft op attitudes omtrent herverdeling. Dit is echter nog niet eerder getest met vermogensongelijkheid.

Figuur 7.1: Vermogensverdeling per kwintiel in Nederland

²¹ Kuziemko I., Norton M. I., Saez E. & Stantcheva S. (2015). How Elastic Are Preferences for Redistribution? Evidence from Randomized Survey Experiments, *American Economic Review*, 105, 1478–1508.

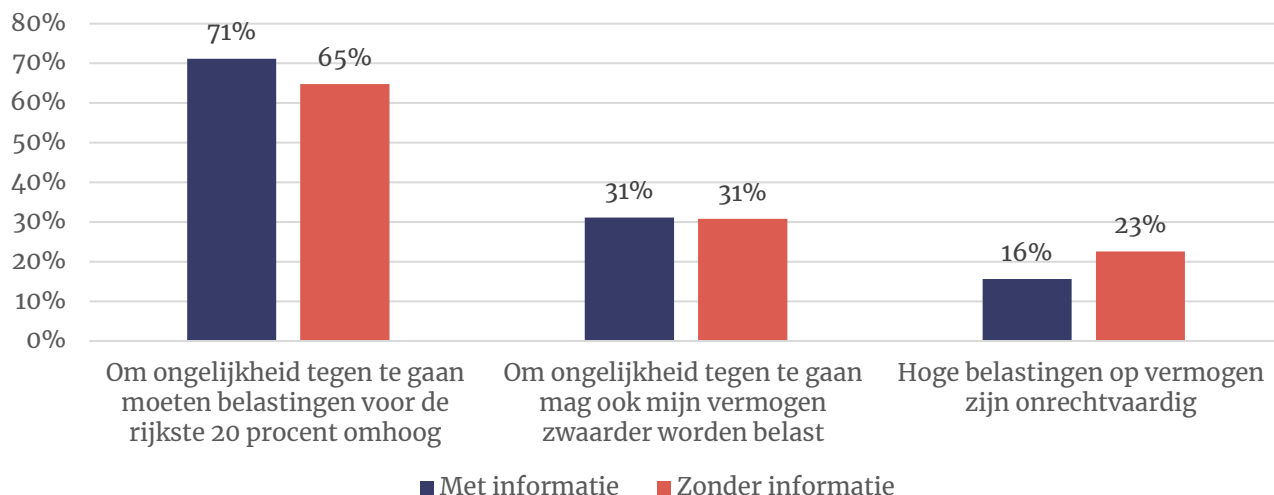

7.2 Effecten split run experiment

Onderstaande grafiek laat zien dat de getoonde informatie een significant positief effect heeft op steun voor extra belastingen van de meest vermogende 20 procent. Na het zien van deze informatie is 71 procent het eens met de stelling tegenover 65 procent van de controlegroep.

De informatie heeft een significant negatief effect op de derde stelling. Na het zien van de informatie is men minder snel geneigd hoge belastingen op vermogen onrechtvaardig te noemen (experimentele groep 16%, controlegroep 23%). Zes op tien (59%) uit de experimentele groep is het oneens met de stelling tegenover 51% uit de controlegroep.

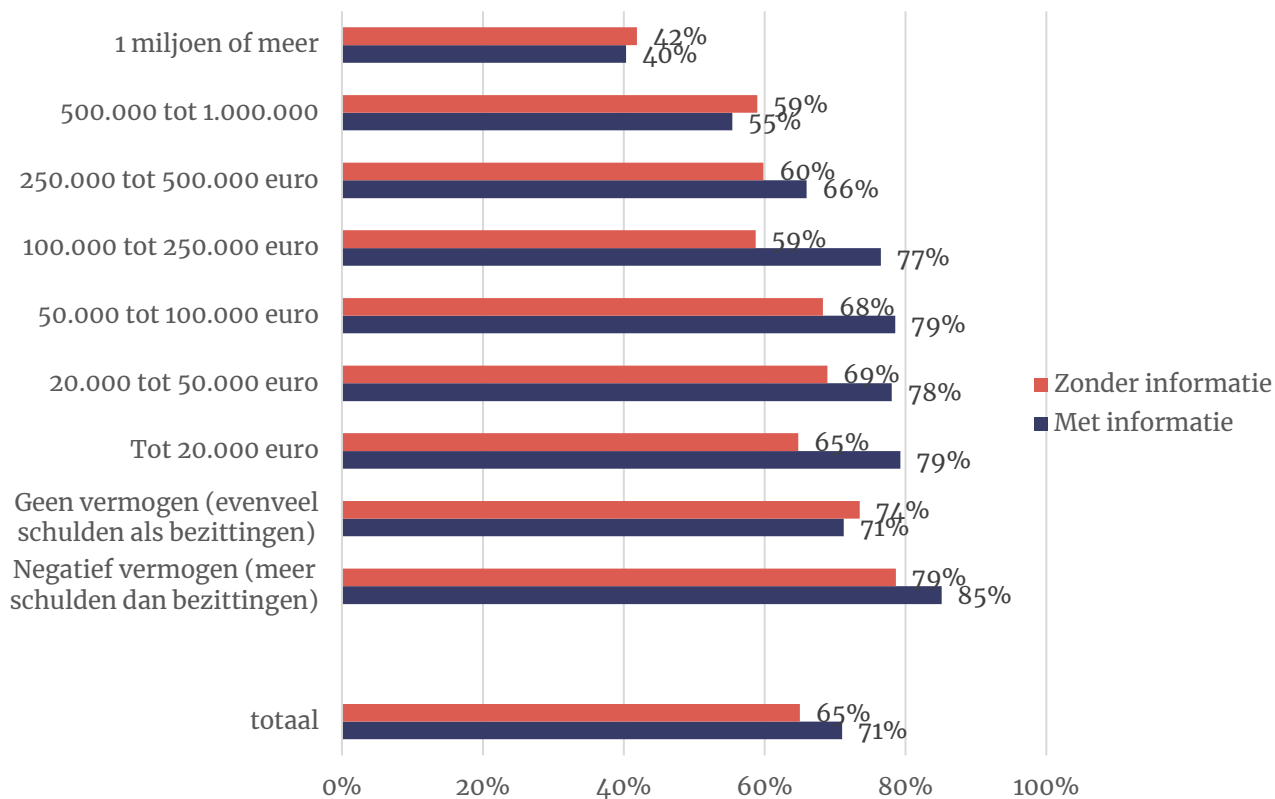
Figuur 7.2: Kunt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen? Laten zien: % (helemaal) eens, overige antwoordopties: neutraal, oneens, helemaal oneens of weet ik niet.

Verschillen naar vermogen

Op vermogende Nederlanders (500.000 euro of meer) heeft de informatie over de vermogensverdeling geen effect. Zij zijn minder sterk voorstander van extra belastingen voor de rijkste 20 procent na te zijn blootgesteld aan de informatie. Bij de andere vermogensgroepen zien we een duidelijk positief effect afgezien van de groep zonder vermogen.

Figuur 7.2: Om ongelijkheid tegen te gaan moeten belastingen voor de rijkste 20 procent omhoog (naar vermogensgroep) % (helemaal) mee eens

8 Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdag 15 tot maandag 25 april 2022. In totaal werkten 2.289 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=2.000$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Sinds april 2019 werkt het I&O Research Panel met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

I&O Research

I&O Research is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2019). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels

